

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1898. Andra Kammaren N:o 25.

Lördagen den 16 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammare herr gross-handlaren Cornelius Faxé i följd af Bronchit. acuto-chron. för närvarande är oförmögen att bevista Riksdagens sammanträden, intygas.

Malmö den 12 april 1898.

P. A. Cronberg.

Legit. läkare.

§ 2.

Anställdes, enligt derom förut fattadt beslut, val af en ledamot i statsutskottet; och utsågs dertill herr *N. Boström* med 128 röster.

Närmast i röstetal kom herr *J. Bromée* med 41 röster.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästförestående § omförmälda val.

§ 4.

Efter föredragning af Kongl. Maj:ts på kammarens bord hvilande propositioner:

angående anläggande af ett jernvägsspår från Gellivare station till Koskulls kulle; och

angående beredande af ytterligare medel till förekommande och hämmande af tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen,

beslöt kammaren öfverlemna dessa propositioner till behandling af statsutskottet.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet n:o 2 herr greve *H. E. G. Hamiltons* motion, n:o 235.

§ 6.

Herr *A. V. Ljungman* aflemnade en motion, n:o 236, om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revision af regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen, hvilken motion bordlades.

§ 7.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

Till kammarens afgörande förelåg till en början Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 18, öfver väckta motioner om ändring af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående handeln med vin, maltdrycker m. m.

I förevarande ämne hade inom Andra Kammaren väckts följande motioner:

n:is 54 och	224	af herr	<i>J. Byström,</i>
»	66	»	» <i>M. Schenström,</i>
»	97	»	» <i>C. A. Carlsson</i> i Hede,
»	138	»	» <i>W. Stylander,</i>
»	166	»	» <i>A. Wiklund,</i>
»	204	»	» <i>P. Waldenström m. fl.</i>

Af dessa afsågo n:is 54 och 224, 66 samt 166 en skärpning i förordningens bestämmelser om straff för öfverträdelse, n:o 97 en inskränkning i tiden för försäljning af vin och maltdrycker, n:is 138 och 204 en fullständig revision af den kongl. förordningen i visst angifvet syfte.

Under *punkten 1* af föreliggande utlåtande hemstälde nu utskottet:

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta omarbета nådiga förordningen den 24 oktober 1885 i den rigtning,

a) att ur densamma aflägsnas alla stadganden såväl angående handel med de verkliga icke spirituösa dryckerna, kokadt kaffe, té, choklad och dylikt, som ock med svagdricka, som, ehuru spirituöst, likväl har så ringa alkoholhalt, att det icke kan hänföras till rusgifvande drycker,

b) att förordningen, i hvad den afser vin och de starkare maltdryckerna, i tillämpliga delar bringas närmare förordningen om försäljning af bränvin.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr greve Hamilton: Herr greve och talman, mina herrar! Detta utskottsbetänkande har hos mig väckt vissa betänkligheter,

som jag skall be att för kammaren få framhålla. Men då jag detta gör, sker det ingalunda därför, att jag skulle våga tillmäta min uppfattning och mitt omdöme i det föreliggande ämnet någon afgörande betydelse, utan det sker, såsom af det följande skall komma att framgå, på grund af personliga förhållanden.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt drycker m. m.

(Forts.)

Då frågan om lagstiftningen rörande vin och maldrycker i fjol var före i kammaren, tillät jag mig att framhålla några synpunkter, som syntes mig vara förtjenta af beaktande. Jag påpekade, att man genom upprepade ändringar af kongl. förordningen den 24 oktober 1885 angående handeln med vin och maldrycker m. m. bragt den i sådant skick, att det tydligen både för myndigheter och allmänheten vore ganska svårt att tillämpa den, hvilket jag med ett rättsfall exemplifierade. Jag framhöll, att, då det under senare åren visat sig, att meningskiljaktigheter uppkommit kamrarne emellan i vissa frågor rörande denna lagstiftning, det vore en mycket viktig reformatorisk åtgärd att anhålla hos Kongl. Maj:t om en sådan omarbetning af författningen, att den nuvarande oklarheten försvunne. Men derjemte framhöll jag, att jag för min del trodde, att man mycket väl skulle kunna gå längre och taga saken i hela dess vidd under ompröfning, för så vidt man aktade sig att från början pointera de principer, om hvilka alltid meningsskiljaktigheter inom kamrarne måste uppstå. Man kunde nemligen hemställa hos Kongl. Maj:t om en allmän revision af författningen i syfte att den måtte bättre motsvara nykterhetens kraf. Till samma resultat, som jag då kom, ha nu åtskilliga ärade motionärer i kammaren kommit, nemligen dels herr Styrlander och dels herr Waldenström och hans medmotionärer. De framhålla delvis hvad jag i fjol påpekade, men derjemte äfven vissa ändringar i principiell rigtning, hvilka de anse vara af vigt. Dessutom ha ju åtskilliga andra motioner i ämnet väckts, af hvilka åtminstone några, såsom t. ex. de af herrar Byström och Schenström väckta, utan tvifvel äro synnerligen beaktansvärda. Utskottet har emellertid ställt sig på samma ståndpunkt som herr Waldenström och hans medmotionärer. Utskottet yttrar nemligen: »Då det emellertid visat sig, att önsksningar, som Andra Kammaren framställt, icke kunnat vinna bifall af Första Kammaren, så hafva motionärerna nu föreslagit att hos Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t måtte »taga frågan i hela dess vidd i öfvervägande» samt derefter låta omarbete förordningen af den 24 oktober 1885, så att den bättre än nu må kunna motverka missbruket af vin och maldrycker samt deraf följande oordningar.

Utskottet vill understödja detta förslag. De hufvudprinciper, som enligt motionärernas mening borde vid en sådan omarbetning göras gällande, synas också utskottet rigtiga. Utskottet anser dock icke lämpligt, att Riksdagen genom något uttalande om detaljbestämmelser binder händerna på en blifvande revision.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

(Forts.)

Äro grundprinciperna erkända, så behöfves intet annat, än att de konsekvent genomföras. Har man medgifvit, att förordningen om försäljning af vin och de starkare maltdryckerna bör bringas närmare förordningen om försäljning af bräuvin, så säger det sig sjelft, att revisionen måste baseras på en genomgående jämförelse mellan de begge förordningarna». Emellertid har utskottet i sin kläm kommit till ett annat resultat, i det att utskottet der icke alls talar om någon allmän revision af författningen, icke alls upptager de af herrar Byström och Schenström m. fl. åsyftade önskemål, icke alls talar om det särskildt i herr Styrlanders motion pointerade behofvet af att göra författningen klarare och tydligare, utan endast hemställer om en skrifvelse derom, att författningen måtte omarbetas så, att tvenne principer der göra sig gällande, nemligen dels att de starkare maltdryckerna skiljas från de öfriga drycker, som finnas omtalade i författningen, dels att lagstiftningen rörande dessa starkare maltdrycker närmas den lagstiftning, som afser försäljning af bränvin. Bakom dessa önskemål ligger naturligtvis ett tredje, som icke är uttaladt, nemligen det, som utskottet i fjol förfäktade, eller att genom lag bestämes en gräns mellan de starkare och de svagare maltdryckerna.

Nu förstår jag mycket väl, hvarför utskottet har gått denna väg. Utskottet har förmodligen resonnerat som så, att om det icke bestämdt säges, hvad man vill ha in i författningen, så vet ju icke Kongl. Maj:t på hvilken bog Kongl. Maj:t skall slå in för att gå Riksdagens önskingar till mötes. Men för min del hyllar jag till fullo den uppfattning, som gjort sig gällande i herr Waldenströms motion, nemligen att det är klokare, derest man verkligen vill ha Första Kammaren med om beslutet, att framställa önskemålen i motiveringen och deremot hålla sjelfva kläm- men i mera allmän form.

Det är egentligen af denna anledning, jag begärt ordet. Jag vill visst icke påstå, att tanken på en allmän revision uppkommit här i kammaren genom mitt tillskyndande, men förhållandet är ju dock det, att jag i fjol först bragte frågan på tal, och jag har derför ansett mig skyldig att äfven i min mån bidra till detta önskemåls vinnande. Nu synes det emellertid ligga en viss fara uti, att denna af utskottet här föreslagna hemställan, om den går till Första Kammaren, till äfventyrs blifver der afslagen. Mig synes förhållandet vara det, att hvad utskottet här fört fram i sin kläm just är de ändringsförslag, som utskottet sjelft på näst sista sidan af betänkandet omnämnt och hvilka af utskottet förut förordats, men icke lyckats vinna Första Kammarens bifall. Om nu Första Kammaren afslår detta förslag, när det kommer in till samma kammare, så är, säger jag, faran den, att man möjligtvis kommer att säga: förut ha vi sökt bättra på denna lagstiftning genom förslag till detaljändringar: det går icke Första Kammaren med på; nu ha vi gått en annan väg

och begärt en allmän revision, men icke heller detta går Första Kammaren med på. Och då blir, såvidt jag förstår, den sista villan värre än den första, om man nemligen verkligen åsyftar icke blott att pointera sin ståndpunkt, utan äfven att vinna ett praktiskt resultat. Mig synes det deremot, att, om man bifölle det af herr Waldenström och hans medmotionärer framställda förslaget, det skulle finnas en möjlighet för Första Kammaren att biträda en sådan i allmänna ordalag hållen hemställen, äfven om Första Kammaren icke kunde godkänna alla de principer, som af Andra Kammaren förordats. Då finge det sedan bero på en kommande utredning, till hvilket resultat man skulle komma.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

(Forts.)

Jag hade sålunda icke begärt ordet, om jag icke velat redan nu göra klart, att, om detta utskottsbetänkande icke vinner bifall af Första Kammaren, man därför icke med fog kan påstå, att äfven en anhållan om en allmän revision strandat på Första Kammarens motstånd. Nu skulle väl konsekvensen af detta vara, att jag skulle yrka afslag å utskottets hemställen och bifall till herr Waldenströms motion. Jag anser mig dock icke böra göra detta, emedan jag äfven hyser vissa betänkligheter mot det förslag, som framställts af herr Waldenström. Ingen lär väl bestrida, att vi här röra oss på ett område, der Konungens administrativa lagstiftningsrätt gäller. Det har ju Riksdagen erkänt nästan hvart enda år genom formen för sina skrivelser; och för min del har jag icke något att anmärka emot, att, när det är fråga om ändring af en § i en förordning, der man bestämt angifvit, huru man vill hafva den ändrad, man då skrifer till Kongl. Maj:t och anhåller, att Kongl. Maj:t måtte ändra förordningen i den eller den riktningen eller att den och den paragrafen måtte få den eller den lydelsen. Men det synes mig, som om saken stälde sig annorlunda, då det gäller en helt och hållet ny lagstiftning i ämnet. Jag hemställer, om det då kan vara klokt, att Andra Kammaren, så att säga, handlöst lemnar saken ifrån sig. Man kan möjligtvis tänka sig, att utskottet valt denna form, emedan utskottet fruktat, att, om begäran framställdes, att Riksdagen skulle höras öfver ett blifvande lagförslag, Första Kammaren skulle säga, att detta hör till Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt och att vi icke hafva dermed att skaffa. Men jag kan icke föreställa mig det. Ty under de senare åren har Riksdagen gång på gång framställt en dylik begäran. Om en dylik hemställen blott affattas i försigtiga ordalag, tror jag icke, att den skall möta någon betänklighet från Första Kammaren. För min del finner jag det — rent praktiskt sedt — nödvändigt att förfara så, att man anhåller, att, sedan ett förslag kommit till stånd, Riksdagen får tillfälle att yttra sig och besluta deröfver. Ty i annat fall kommer det utan tvifvel att inträffa, att vi icke komma till något slut för en längre tid, utan att, i samma ögonblick, som Kongl. Maj:t efter en komités hörande utfärdat en ny författning, samma

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och maldrycker m. m. historia börjar på nytt här i Riksdagen, d. v. s. att ändringsförslag framkomma och slutligen få majoritet, hvarpå man åter börjar plocka sönder förordningen.

Det är dessa betänkligheter, jag velat framställa. Tills vidare har jag icke något yrkande att göra.

(Forts.)

Herr Andersson i Malmö: Då jag för några år sedan tillhörde det tillfälliga utskott, som då hade att behandla framkomna förslag om ändring i kongl. förordningen af den 24 oktober 1885 angående försäljning af vin och maldrycker, förelägo motioner i sådant syfte, att man i lagstiftningshänseende skulle försöka skilja de svagare maldryckerna, det s. k. måltidsdrickat, från de starkare. Utskottet var mycket välvilligt stämndt för en sådan anordning, och utskottet vände sig för detta ändamål till en framstående kemist här i Stockholm med anhållan, att han ville afgifva utlåtande, huruvida det skulle låta sig göra att åstadkomma en sådan försäljningskontroll mellan de svagare och de starkare maldryckerna. Han svarade: nej; och förklarade orsaken dertill vara, att det svagare drickat vore brygdt på ett annat sätt än det häjerska ölet, så att det vid förvaring komme till öfverjäsning. Det svagare drickat, som omedelbart efter brygden har en låg alkoholprocent, skulle efter 1 à 2 dagars förlopp komma till en ganska hög öfverjäsning, som skulle stegra alkoholhalten med 1 à 1½ procent. Af det tillfälliga utskottets föreliggande betänkande ser jag emellertid, att tvenne framstående fackmän — jag antager åtminstone, att det är sådana — kommit till ett annat resultat. De säga nemligen, att det kan låta sig göra att brygga ett dricka, som under förvaringen håller sig vid samma alkoholhalt, som det har genast det blifvit brygdt. Är förhållandet så, att detta är möjligt, då har jag icke något emot att gå med på punkt 1:o mom. a) af utskottets förslag, ty jag anser det vara orätt, att en person genom att försälja något svagt måltidsdricka skall drabbas af samma ansvar, som drabbar den, hvilken öfverträder förordningen vid försäljning af de starkare ölsorterna.

Deremot kan jag icke vara med om att bifalla mom. b). Utskottet föreslår här, att förordningen, i hvad den afser vin och de starkare maldryckerna, måtte i tillämpliga delar bringas närmare förordningen om försäljning af brännvin. Jag vill icke besvära kammaren med att uppläsa de paragrafer i vår nu gällande brännvinsförsäljningsförordning, som stadga mycket strängt ansvar för öfverträdelser af densamma. Kammaren har troligtvis reda på dem. Men jag tycker, att det är märkvärdigt, att man vill göra dessa förordningar likställda. »I tillämpliga delar:» säger utskottet. Hvad menas med det? Det blir svårt för regeringen att veta, ty inom Riksdagen råder säkert många olika meningar om i hvilka delar dessa förordningar skola likställas. De längst gående nykterhetsifranne skulle helt säkert vilja, att man i *alla*

delar tillämpade samma bestämmelser för försäljning af bäjerskt öl som för försäljning af brännvin. Men jag anser icke, att det vore rättvist, ty man får väl ändå medgifva, att icke verkar så skadligt och demoraliserande som brännvinssupningen. Då jag har en sådan uppfattning, kan jag naturligtvis vara med om en skrifvelse i sådan form, som utskottet föreslagit. Jag vågar påstå, att det svenska folket är ett af de nyktraste folk i världen. Jag kan då icke förstå, hvarför Riksdagen skulle gå in till Kongl. Maj:t med en skrifvelse och hemställa, att för en i och för sig så god, närande och sund dryck som öl samma bestämmelser för försäljning måtte stadgas och samma ansvar för brott mot dessa bestämmelser blifva gällande som för det skadliga och rusande brännvinet. Det kan jag för min del icke fatta.

Jag sade, att det svenska folket är ett af de nyktraste folk i världen; och till stöd för denna min mening skall jag be att få uppläsa ett litet urklipp ur en ansedd och nykterhetsvänlig tidning. Jag skall be att få nämna några af de länder, som der stå uppräknade för att visa, hvilken skilnad det är i afseende på öl-, vin och spritkonsumtionen. I Belgien konsumeras sålunda under ett år 169 — jag skall icke läsa upp bråkdelen — liter öl, 3 liter vin och 14 liter alkohol pr individ. I Storbritannien 145 liter öl, ungefär 2 liter vin och 8 liter alkohol. I Tyskland 115 liter öl, 6 liter vin och 13 liter alkohol. I Schweiz 55 liter öl, 55 liter vin och 9 liter alkohol. I Frankrike 22 liter öl, 103 liter vin och 12 liter alkohol. Till sist kommer Sverige, der det konsumeras 11 liter öl, 0,4 liter vin och 4,8 liter alkohol pr individ. Alltså framgår af denna förteckning, att bland 12 uppräknade stater i Europa Sverige står allra lägst på skalan i afseende på den årliga förbrukningen af öl, vin och alkohol. Man finner sålunda, att det är en kolossal skilnad t. ex. mellan Sverige och Frankrike. Oaktadt det i sistnämnda land drickes så mycket vin, är förbrukningen af alkohol dock 12 liter pr individ, under det den i Sverige är endast 4,8 liter. Då man har sådana siffror för ögonen, undrar jag, om det kan vara skäl att gå in till Kongl. Maj:t med begäran, att ölet skall i lagstiftningshänseende ställas i samma kategori som brännvinet. Jag tror icke, att det svenska folket skulle fatta Riksdagens mening riktigt i det afseendet. Är det så, att man i en framtid finner, att ölkonsumtionen tager så förskräckligt öfverhand, att farliga följder deraf uppstå, då kan det vara tid att ställa öllagstiftningen på ungefär samma nivå som brännvinslagstiftningen. Men innan det sker, tror jag det är bäst att vänta. Jag anhåller sålunda, herr talman, att få yrka bifall till mom. a), men afslag å mom. b) af punkt 1:o i föreliggande betänkande.

Herr *Petersson* i Boestad instämde häruti.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.
(Forts.)

Om ändring
af förordning-
gen angående
handeln med
vin och malt-
drycker m. m.
(Forts.)

Herr Waldenström: Herr talman! Mina herrar! Jag skall först be att få göra några anmärkningar gent emot den siste talaren.

Han sade, att Sverige är ett af de nyktraste länder, och svenska folket ett af de nyktraste folk, som finnas. Han uppläste till bevis derpå en tabell, enligt hvilken alkoholförbrukningen i Sverige skulle vara ofantligt mycket mindre än i de flesta andra länder, särskildt Belgien, England o. s. v.

Hvad nu beträffar den der tabellen, ber jag att få upplysa herr Andersson, att den är temligen gammal och har aftryckts år efter år i tidningarna. Jag kan icke säga, huru gammal den är; men att den är så gammal, att den för länge sedan är antiqverad, det vågar jag påstå. För öfrigt medgifves mycket gerna, att förhållandena i vårt land med afseende på dryckenskapen, enligt de upplysningar, jag kunnat skaffa mig, äro bättre än motsvarande förhållanden i de flesta andra länder. Men när man ser, huru förhållandena utvecklats sig der, så vill jag hemställa till herrarne, om det är skäl att vänta med en bättre lagstiftning i föreliggande fråga, till dess vårt land kommit ned till samma ståndpunkt som dessa andra länder. Om man i dessa länder hade vaknat upp litet tidigare och infört en bättre lagstiftning, så hade folket der kanske icke sjunkit ned till den ståndpunkt, på hvilken det nu står, och hvarigenom det gör svenska folket till ett jemförelsevis nyktert folk.

Detta kan jag således icke anse vara något giltigt skäl emot vårt utskottsbetänkande. Tvärtom är det ett skäl till bifall. Ty det är lättare att stämma i bäcken än i ån: det är lättare att dämna, innan syndafloden alldeles tagit öfverhand; det är lättare att slå sönder glaset, innan en menniska ännu blifvit drinkare, än sedan hon blifvit periodsupare.

För det andra skall jag be att få påpeka ett misstag i herr Anderssons anförande — ett misstag, som jag förut sett i en af Stockholms större tidningar — nemligen att utskottet skulle hafva likställt öl och bränvin. Detta är emellertid, hvad utskottet icke har gjort. Det hafva icke heller motionärerna gjort. Utskottet har hemställt, att lagstiftningen om handeln med vin och de starkare maltdryckerna — som, säga hvad man säga vill, blifvit verkliga rusdrycker i vårt land — måtte »i tillämpliga delar bringas närmare förordningen om handel med bränvin.» Nu invänder herr Andersson: »Ja, tillämpliga delar,» hvad är det för någonting? Det skulle utskottet ha sagt, ty eljest kan Kongl. Maj:t ha sin åsigt i saken och Riksdagen sin och goodtemplarne sin. Och så vet Kongl. Maj:t icke, hvad Riksdagen vill.» Men utskottet har just med flit undvikit att blanda in för mycket af detaljer. Vi hafva velat lemna så fria händer som möjligt åt en möjlig blifvande utredning.

Hvad således grefve Hamilton nyss delvis berömt utskottet för, det är just hvad herr Andersson klandrar hos detsamma. Kuuna då herrarne säga, huru man skall bära sig åt för att tillfredsställa båda parterna? Den ena, grefve Hamilton, tycker, att vi till och med skulle varit mycket mer allmänna i våra ordalag, och den andra, herr Andersson, tycker, att vi skulle framhållit mycket mer detaljer i vårt förslag. Skall man nu kryssa mellan dessa båda klippor, så vill jag se, hvilken styrman, som kommer fram utan att sätta skutan på grund, och det är naturligtvis meningen, att hon skall sättas på grund.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

(Forts.)

Nu påminde grefve Hamilton, huru han vid förra riksdagen framhöll, att man skulle söka att få till stånd en fullständig omarbetning af den kongl. förordningen om ölförsäljning. Ja, det ha naturligtvis nykterhetsvännerna icke någonting emot. Jag anmärkte då endast, huru de möta svårigheter, ehvad de än föreslå. När man kommer med *generella* förslag, så säga motståndarne, att man skall reformera så småningom; men när man då kommer med bitvis affattade förslag, så säga de: nej, detta styckverk duger icke; låt oss revidera alltihop! På detta sätt kommer man rakt ingen väg. Grefve Hamiltons yttrande i dag visar det. I fjol sade han: låt oss få en fullständig revision af förordningen, men låt oss icke ingå i detaljer.» Herr Andersson säger i dag: »låt oss för all del få detaljer, så att Kongl. Maj:t vet, hvad vi vilja.»

Grefve Hamilton tycker icke, att utskottets kläm är så bra, som den borde vara. Der äro visserligen inga egentliga detaljer framställda, utan bara hufvudprinciperna, men den går i alla fall ut från den förutsättningen, att öl och vin verka såsom rusdrycker i vårt land. Och det är icke bra. Derfor skulle han hellre vara med om den af mig och flera andra afgifna motionens mer allmänna ordalag. Men när han sedan kommer dit, så är icke heller den bra. Jag kan icke förstå, hur man skall kunna kryssa sig fram emellan sådana motsatser. Men det kan ju hända, att det går en dag.

Grefve Hamilton anmärker, att utskottet i sin motivering säger, att det icke bar velat framhålla några särskilda detaljer, men att det i sitt förslag har öfvergifvit denna, såsom han tyckte, rigtiga grundsats. Det är emellertid ett misstag. Utskottet har hela vägen igenom varit konsekvent i detta afseende. Det har i klämman endast angifvit de *hufvudprinciper*, som det anser böra vara bestämmande vid en revision af förordningen. Men att angifva hufvudprinciperna kan väl icke sägas vara att gå in i detaljer. Och det må man ju icke förneka, att de nykterhetsmotioner, som här i kammaren förekommit under årens lopp, alltsammans gått ut ifrån den erfarenheten, att ifrågavarande drycker verka såsom rusdrycker, samt den åsigten, att de derfor böra erkännas vara rusdrycker och behandlas såsom rusdrycker.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m. Alkoholen må finnas i öl eller i bränvin; den är alkohol i alla fall och verkar såsom alkohol.

Nu sade grefve Hamilton också, att han icke kunde yrka bifall till motionen heller, och det dels af andra skäl, dels derför att deri icke begärdes, att Kongl. Maj:t skulle förelägga Riksdagen eventuellt förslag till ny maltdrycksförsäljningsförordning. Nå ja, men såsom herrarne allesammans veta, hör ju den här frågan till Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsområde. Och då må det vara Kongl. Maj:ts ensak, om han vid utarbetande af ett nytt förslag vill förelägga Riksdagen detsamma eller icke. Jag för min del tror, att han skall göra det lika så väl nu som här om året, då han vidtog några förändringar i samma förordning och framlade proposition i kamrarna för att höra Riksdagens tanke derom. Jag tror också, att det är fullkomligt lojalt, att man öfverlemnar den saken åt Kongl. Maj:t, och jag är viss, att man kan göra det med fullkomligt förtroende.

Hvad nu beträffar de förhållanden, som motionerna afse, så låtom oss, mina herrar, komma i håg, att dryckenskapslasten är en af de största faror, som hota vårt land och folk. Det låter sig icke förnekas, hur myrket man än på vissa bänkar här i kamraren talar deremot, att man från alla håll och kanter af vårt land hör klagomål öfver de oordningar och svårigheter, som superiet vållar. Och det icke minst märkvärdiga dervid är, att detta superi nästan i alla trakter numera sättes i sammanhang, icke så mycket med bränvinsförsäljningen, utan med ölförsäljningen och öldricket.

Här ha till utskottet och till mig personligen ingått åtskilliga skriftliga yttranden, dels från enskilda personer dels från kommunala myndigheter. Norra Kalmar läns nykterhetssällskap har skickat ut herr Styrlanders motion samt massmotionen till kommunerna i det distrikt, inom hvilket sällskapet verkar. Alla dessa ha på kommunalstämma uttalat sin anslutning. Det låter öfver allt ungefär på samma sätt, t. ex. så här: »Kommunalstämman anser, att — enligt hvad erfarenheten visat — vållas genom missbruket af vin och de starkare maltdryckerna sådana oordningar och svårigheter, att den här föreslagna lagstiftningen är af behofvet synnerligen påkallad». Eller såsom det heter i ett annat protokoll: »Vid kommunalstämma denna dag föredrogs saken, och ville kommunalstämman på det allra varmaste tillstyrka och förhoppningsfullt uttala sin önskan, att ifrågavarande massmotion måtte af Riksdagen bifallas». Telegram i samma riktning ha också kommit från olika delar af landet.

Här om dagen, det var den 9 april, öfverraskades jag af att i Stockholms Dagblad, midt inne i en uppsats om ägg och ägg-handel, finna en liten passus, som handlade om öl och ölhandel. Der heter det bland annat:

»man kan icke undgå att finna, att ölet tycks börja intaga en allt för dominerande ställning, fastän villigt bör erkännas, att det är en god och upp-

friskande dryck — dock utan att innehålla näringsämnen motsvarande dess pris.

Enligt statistiska byråns berättelse utgjorde 1895 Stockholmsbryggeriernas tillverkningsvärde 5,924,313 kronor. Under 1896 och 1897 har ölkonsumtionen och dermed äfven tillverkningen ökat i hög grad, så att den nu torde uppgå till bortåt 7 mill. kronor. Frånräknas småbarn och absolutister, så torde konsumtionen belöpa sig till 25 à 30 kr. pr år och individ — qvinnor som män — äfven om från Stockholm bortändes för åtskilliga hundratusentals kronor. Om nu Sveriges öfriga befolkning vore lika stora öldrinkare som stockholmarne, så skulle den årliga öldrinkningen representera ett kapital af öfver 100 mill. kr. — eller ungefär lika mycket, som Sveriges alla statsutgifter vore för endast några få år sedan. Så olyckligt må man emellertid hoppas, att det ej må blifva. Lagstiftningen kommer nog under Oscar II dessförinnan att, sin pligt likmätigt, kraftfullt ingripa, liksom den under Oscar I ingrep med godt resultat mot öldrinkningens nära frände: bränvinsuperiet.»

Detta stod, som sagdt, i Stockholms Dagblad. Det stod icke i Reformatorn eller någon annan nykterhetstidning, som herrarne kunde misstänka för öfverdrift. Och det är nog en nykter syn på tingen.

Hvad jag vid ett tillfälle för flere riksdagar sedan tog mig friheten att säga, ber jag att nu också få upprepa, nemligen att nykterhetsfrågan är den fråga, som bär Sveriges framtid på sina skuldror. Låtom oss göra någonting, innan den dag kommer, då vi stå på samma ståndpunkt som t. ex. Belgien, der svårligen något nykterhetsarbete, vare sig genom predikan eller genom lagstiftning, torde kunna uträtta någonting alls.

Jag skall därför — ehuru jag naturligtvis icke hade någonting emot att min och mina medmotionärers motion ginge igenom — för min del be att få yrka bifall till utskottets betänkande. Så mycket torde herrarne väl kunna vara med om, att man försöker att ändtligen få en genomgripande revision af förordningen till stånd i syfte att kraftigare än nu motarbeta ölsuperiet, hvilket dock icke kan ske under annan förutsättning än den, att man erkänner ölet vara en rusdryck.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Ernst Carlson, Svensson* i Karlskrona, *Hultkrantz, Göthberg, Anderson* i Hasselbol, *Andersson* i Upsala, *Norberg, Nordin* i Hamnerdal, *Eriksson* i Elgered, *Nordin* i Sättna, *Sjöberg, Zakrisson, Bengtsson* i Häradsköp, *Johansson* i Aflösa, *Jansson* i Saxhyttan, *Olsson* i Frösvi, *Söderberg, Hammarström, Elis Nilsson, Olsson* i Ornakärr och *Jönsson* i Mårarp.

Herr greve Hamilton: Herr talman! Mina herrar! Då jag icke framställt något yrkande, hade jag icke tänkt vidare deltaga i denna diskussion. Jag kan dock icke stillatigande finna mig i det sätt, på hvilket utskottets ärade ordförande bemött mig.

Han sade, att greve Hamilton ville icke vara med om utskottets kläm; den vore icke lämplig; men när han så kom till

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.
(Forts.)

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m. motionen, ville han icke heller vara med om den och fann ej heller den lämplig. Detta framstälde herr Waldenström såsom bevis på min orimlighet. Men jag frågar, kan man icke äfven tänka sig möjligheten, att herr Waldenström både såsom motionär och såsom utskottets ordförande gör yrkanden, som icke äro fullt lämpliga?

(Forts.)

Vidare sade herr Waldenström: hur skall man bära sig åt? Grefve Hamilton yttrade, att utskottets hemställda formuleringar i för allmänna ordalag, men en annan talare, herr Andersson, yttrade deremot, att man måste ha mera detaljer. Det vore omöjligt att kryssa sig fram mellan sådana klippor. — Ja, skulle det icke vara möjligt, att det här vid lag, liksom i andra frågor, finge finnas olika meningar, som brytas emot hvarandra? För att ytterligare amplifiera de antydningar, herr Waldenström gjorde om detta, yttrade han — och det är detta, som föranledt mig att begära ordet — ordagrant följande: »men naturligtvis är det meningen att få skutan på grund». Jag ber att för min del helt beskedligt få protesteras emot ett sådant yttrande. Jag tror, att jag såsom riksdagsman har både pligt och rätt att sätta mig in i denna fråga, liksom i andra frågor, och yttra mig deröfver utan att få en sådan insinuation tillbaka.

Herr Byström: Herr talman! Mina herrar! Såsom en af motionärerna i den föreliggande frågan skall jag be att få yttra några ord.

Hvad då först beträffar § 12, i fråga om hvilken jag tagit mig friheten att framställa förslag om skärpta straffbestämmelser, så torde det framgå såväl af min motion som af mina medmotionärers, hvilka hvar för sig framställt förslag i detta ämne, att det är behöfligt, att något göres för att få denna lagparagraf att bättre motsvara sitt ändamål. Och jag vill med ett par, tre exempel härifrån hufvudstaden visa, huru föga tillfredsställande denna § är och huru litet den fyller sitt ändamål.

Bland de många personer här i hufvudstaden, hvilka idka oloflig utskänkning af öl och vin, finnes det enligt en rapport, som jag förskaffat mig från polisdomstolen, en qvinna, som blifvit bötfäld 25 gånger för olaga utskänkning och ändå fortfar hon med sin rörelse; och i min motion har jag erinrat om en person, som för samma förseelse bötfälts 26 gånger. Det finnes äfven exempel på en person, som är bötfäld 31 gånger, och ej ens detta antal förslår, utan enligt i polisdomstolens protokoll förda anteckningar har hustru den och den — jag anser mig ej nu böra nämna namnet — bötfälts för den nämnda förseelsen 35 gånger — och ändock upphöra hvarken hon eller de andra bötfälda med sin olofliga rörelse. De betrakta tydligen plikten blott såsom ett slags skatt på sin rörelse, och dessa bötesbestämmelser bli för dem blott ett slags »high-license»-system.

Naturligtvis är det ej blott utskänkning, som dessa personer bedrifva, utan de hafva i sammanhang med denna äfven en annan, osedlig rörelse. Och för att kunna hämma äfven detta onda, tror jag att ett af medlen är att så pass skärpa straffbestämmelserna, att det ej vidare blefve möjligt att på detta olofliga sätt utskänka vin och maltdrycker. — Jag skulle äfven kunna framdraga andra exempel, som visa, huru otillräckliga de nuvarande straffbestämmelserna äro, men det anförda torde för denna gång vara nog.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

(Forts.)

Hvad angår utskottets föreliggande betänkande, så förstår jag mig i åtskilliga afseenden icke riktigt på, hvad utskottet yttrar om de i min och en del andra motioner framställda yrkanden i fråga om förordningens § 12. Så säger utskottet, att det anser, att motionen har fog för sig. Men det tillstyrker i alla fall ändå icke någon direkt förändring af paragrafen i fråga.

Beträffande vidare utskottets yrkande på en allmän revision, tycker äfven jag, att utskottet kunnat närmare angifva, hvad det önskar vinna med denna allmänna revision.

Den nuvarande lagen är emellertid af sådan beskaffenhet, att det visst icke är lätt att förstå sig på densamma. Det finnes de mest säregna prejudikat på den saken. Beträffande tillämpningen af t. ex. § 8 i den här lagen, hvilken § talar om försäljning af kaffe, kan jag nämna ett egendomligt exempel, som omtalas i Holms Nytt Juridiskt Arkiv. Det hände nemligen för några år sedan, att en man i Össeby-Garn, en man som var ordförande för ett sällskap, kalladt »Upplysning och sedlighet», hvilket lilla sällskap anordnade en fest med sång och tal o. d., som kunde vara af intresse för dem, som inbjödos, hvarvid äfven kaffe serverades mot inträdesafgift, det hände, säger jag, att denne man, som var föreningens ordförande, blef stämd inför rätta af dervarande länsman, herr Uddenberg. Häradsrätten, nemligen Stockholms läns vestra domsagas häradsrätt, frikände honom dock från allt ansvar. Så drogs saken inför hofrätten, och hofrätten ansåg, att han hade brutit mot denna förordning, och därför dömdes han till 5 kr. böter — det var visserligen ej stora böter, men han dömdes i alla fall att betala dem. Hofrättens dom var emellertid ej enhällig; det var nemligen en ledamot, som yrkade, att svaranden skulle frikännas. Så drogs saken inför högsta domstolen, och dess majoritet faststälde hofrättens dom. Men — liksom förut i hofrätten — rådde det ej heller enighet i högsta domstolen, utan två justitieråd, nemligen herrar Skarin och Norberg, yrkade, att mannen i fråga skulle frikännas.

Detta är ett af exemplen, och det är ju ganska belysande. En annan händelse från en plats i närheten af Stockholm kan äfven tjena som illustration. En man, som i roddbåt fraktat omkring och till arbetare vid ett arbetslag vid Finboda slip sålt öl, dömdes härför af Svartlösa häradsrätt till 60 kr. böter. Han väd-

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

(Forts.)

jade till hofrätten, och denna nedsatte böterna till 30 kr., emedan den ansåg, att han hade brutit ej mot den §, hvilken häradsrätten ansåg honom hafva öfverträdt, utan mot den s. k. tioliters-förordningen. Han klagade i högsta instans, och högsta domstolen frikände mannen från allt ansvar. Jag har också ett annat exempel, som just i dagarne går som notis genom pressen, och som visar, huru olika man dömer på grund af denna förordning. Så har i detta fall Piteå rådstufvurätt dömt på ett sätt, och hofrätten på ett annat sätt. Det synes sålunda, som om det vore svårt äfven för herrar jurister att begripa, hvad denna lag eller kongl. förordning egentligen innebär.

Jag har också sökt att få reda på, huru många ändringar denna säregna lag eller förordning har undergått, sedan den tillkom för omkring 20 år sedan. Jag fann då, att antalet ändringar, som den undergått, och antalet ändringsförslag, som i fråga om densamma framstälts, var rent af otroligt. Det sades här i kammaren för någon tid sedan om ett annat lagförslag, att det var ett lappverk, men mig synes, att om något är ett lappverk, så är det väl denna kongl. förordning. Endast beträffande § 1 af densamma fann jag vid undersökningen i fråga icke mindre än 16 kongl. kungörelser eller kongl. bref eller Kongl. Maj:ts utslag, som alla hade afseende endast på denna § af öl- och vin-handelsförordningen. Under sådana förhållanden kan man tänka sig, huru pass den kan motsvara sitt ändamål. Denna förordning, betraktad såsom lagstiftningsprodukt eller hur jag skall uttrycka mig, synes mig vara ett sannskyldigt lagstiftningspekoral, åtminstone i många afseenden; och jag undrar, om det egentligen finnes något annat land, som inom rusdryckslagstiftningsens område kan uppvisa något motsvarande.

Jag har nu icke nämnt något om de olägenheter, som denna förordning åstadkommit bland folket i allmänhet, åtminstone så vidt jag lärt känna dem genom personligt iakttagande och genom skrivelser samt genom de uppmaningar, som till mig ingått, att göra hvad jag kan för att få denna kongl. förordning ändrad. Jag har nu blott velat vädja till kammaren, att den måtte göra åtminstone något för att åstadkomma en förbättring i sakernas nuvarande högst otillfredsställande tillstånd. För min del skulle jag hafva önskat, att uttalandet i utskottsbetänkandets kläm hade varit ännu mer bestämdt; och jag är mycket tilltalad af herr Styrländers motion i de delar, der den stämmer öfverens särskildt med mina åsikter. Men då jag ej tror, att det finnes utsigt att få igenom i kammaren eller i Riksdagen ett bättre förslag än utskottets, utan att det är klokt att taga detta förslag, hvarigenom åtminstone något skulle vinnas, har jag, herr talman, ej något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Melin: Då rusdryckslagstiftningen vid många föregående tillfällen varit föremål för diskussion i kammaren, har jag ej kunnat vara med om de ytterlighetsförslag, som framstälts af de herrar, som stält sig i breschen såsom kämpar mot dryckenskapslasten, emedan jag i regeln ansett deras förslag vara i hög grad opraktiska.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin- och malt-drycker m. m.

(Forts.)

Då emellertid för närvarande åtskilliga motioner framkommit, hvilkas syfte jag gillar, ehuru jag i flere afseenden ej kan vara med om deras motivering — särskildt gäller detta den motion, för hvilkens kläm jag har den största sympatien, nemligen herr Waldenströms — så anser jag mig häraf dock ej förhindrad att yrka bifall till det slut, hvartill herr Waldenström kommit. Jag anser nemligen detta vara bättre än det af utskottet framställda förslaget, hvars kläm innehåller vissa efter mitt förmenande olämpliga uttryck.

Jag vill nämna att, då jag såsom mångårig medlem af ett utskänkingsbolags styrelse har haft tillfälle att göra iakttagelser, i hvad mån som det allt starkare blifna ölet bidrager till fylleriet och till alla deraf följande oordningar, som på olika platser inträffat, jag icke kan annat än erkänna, att min fullkomliga tro är, att ölet numera måste räknas till de drycker, som genom lag böra begränsas, så att de icke få utminuterats och utskänkas så obehindradt som för närvarande är förhållandet. Det är alldeles omöjligt för ett utskänkingsbolags styrelse, som vill söka inskränka superiet, att göra något, så länge det ej fins lagstiftning för ölförsäljningen, liksom det är för bränvinsförsäljningen.

Huru långt en dylik lagstiftning bör gå, det är ej här platsen att diskutera, utan jag har blott velat bedja kammaren att ej slå döförat till, när det gäller en så vigtig fråga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till herr Waldenströms förslag.

Herrar *Arhusiander* och *Wijk* förklarade sig instämma med herr Melin.

Herr Odencrants: Det är en gammal erfarenhet, att då betänkanden i sådana frågor som den nu föredragna föreligga, de blifva föremål för anfall från både högra och venstra sidan. Detta är också helt naturligt; ty ett utskott, som behandlar dylika frågor och som verkligen vill föra dem framåt, måste söka att finna en medelväg, om hvilken de för saken intresserade kunna sluta sig och som kan leda till ett praktiskt resultat. Men en sådan medelväg är ofta äfven af den beskaffenheten, att den mindre behagar dels dem, som ej vilja göra någonting alls, och dels de nykterhetsvänner, som nöja sig med att framkomma med ideala önskningsmål utan att egentligen reflektera öfver, huruvida dessa önskningsmål kunna i praktiken realiseras.

Om ändring
af förordning-
gen angående
handeln med
vin och malt-
drycker m. m.

Nu har jag för min del den åsigtén, att utskottet i detta fall har med framgång sökt finna en sådan medelväg. Och jag förmenar äfven, att utskottet för denna sin framställning anfört goda grunder.

(Forts.) Utskottet har slutit sig till de motioner, som gå ut på en fullständig revision af 1885 års förordning; men mot detta utskottets förfarande ha några anmärkningar framställts, särskildt af en talare på stockholmsbänken, som ansåg, att utskottet felaktigt förfarit deri, att det ej nöjt sig med de allmänna ordalag, som förekomma i klämman till den af herr Waldenström m. fl. afgifna motionen, utan i stället mera direkt uttalat sig om den riktning, i hvilken utskottet önskar att revisionen skall gå.

Min ärade vän på stockholmsbänken, som sade detta, torde ej taga illa upp, om jag säger, att det var öfverraskande att höra honom klandra utskottet, därför att detta uttalat sig om den riktning, i hvilken revisionen skulle gå; ty jag erinrar mig, att han här om dagen var missnöjd med ett annat tillfälligt utskott, därför att detta i sitt skrifvelseförslag ej uttalat sig om den riktning, i hvilken det ville att Kongl. Maj:t i den frågan skulle vidtaga åtgärder.

Men för öfrigt få väl de herrar, som nu säga sig instämma i herr Waldenströms motion, men ej kunna instämma i utskottets hemställan, läsa igenom hvad herr Waldenström säger i sin kläm. Han föreslår: »att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta omarbete nu gällande nådiga förordning angående försäljning af vin och maltdrycker m. m. af den 24 oktober 1885, så att den bättre än nu må kunna motverka den dryckenskap och deraf föranledda ordningar, som, enligt hvad erfarenheten visat, vållas genom missbruket af vin och de starkare maltdryckerna.» Sålunda finnes stridsfrågan redan der; den finnes ju redan i klämmens ord: de *starkare* maltdryckerna. Det är således ej underligt, att utskottet fått lof att tänka på den saken.

Vill man läsa igenom herr Waldenströms motion, skall man vidare finna, att dess framställning baserats direkt på två hufvudpunkter: skiljandet mellan svagdricka och starkare maltdrycker samt ölförordningens närmande till bränvinsförsäljningsförordningen. Detta är sålunda de tvenne önskemål, som här finnas upptagna.

Hvad då angår det ena af dessa äfven i utskottets kläm upptagna önskemål, nemligen den gamla frågan om alkoholkaltens bestämmande som gränsskilnad mellan de båda slagen af maltdrycker, vill jag ej upptaga tiden dermed, då den frågan ju redan förut är så ofta diskuterad. Jag erinrar blott, att Andra Kammaren fem gånger uttalat sig för ett sådant särskiljande; att Första Kammaren gjort det en gång; och att Kongl. Maj:t då fick mottaga en skrifvelse i ämnet, fastän frågan sedan

förföll. Det lär väl då knappt vara att förmoda, att Andra Kammaren vid sådant förhållande nu frånträder sitt redan så gamla program i denna fråga. Jag vill äfven erinra om hvad som vid ett tillfälle, då denna fråga behandlades i Första Kammaren, der yttrades, nemligen att, äfven om man insåge olägenheterna af det nuvarande tillståndet, borde man dock ej gå med på en reform, som man i öfrigt erkände vara både nödig och nyttig, så länge de strängare bestämmelserna tillämpades äfven på svagdricka, hvilket ju blifvit en nödvändighetsvara för den stora allmänheten i Sverige. Man ser således der den tanken göra sig gällande, att man ej bör taga steget fullt ut, förrän en gräns blifvit uppdragen mellan de olika slagen maltdrycker.

Jag läste i går i en framstående stockholmstidning, att det vore ett fel af utskottet att ej ha'va begärt en utredning, innan det begärde revision — en utredning nemligen rörande de missförhållanden, som orsakas af den nuvarande lagstiftningen. Jag erkänner gerna, att jag också vill ha en dylik utredning; men jag tillåter mig erinra att, om Riksdagen beslutar en skrivelse i den riktning, utskottet föreslagit, och Kongl. Maj:t vill gå Riksdagen till mötes, blir naturligtvis Kongl. Maj:ts första åtgärd att tillsätta en komité för behandling af frågan — och hvad gör så denna komité? Jo, den kommer utan tvifvel att, innan den upprättar något förslag, skaffa den utredning och det statistiska material, hvarpå den sedan kan bygga sina vidare arbeten. Här få vi sålunda den önskade utredningen. Så mycket kunna herrarne vara förvissade om, att Kongl. Maj:t ej beslutar någon lag utan att förut ha fått en fullständig utredning och klara fakta att grunda lagstiftningen på.

Jag hade ämnat äfven säga några ord i anledning af hvad grefve Hamilton yttrade beträffande Konungens administrativa lagstiftningsrätt i detta ärende, men utskottets ordförande har redan bemött detta.

Säkert är, att Kongl. Maj:t ej kommer fram med någon fullständig öllagstiftning, innan han hört efter hvad Riksdagen tänker; eljest riskerar han ju att redan året derpå möta nya motionärer, som vilja kullslå den lag, Kongl. Maj:t stiftat. De åtgärder, som år 1893 vidtogos af Kongl. Maj:t, äro i det fallet synnerligen belysande.

En ärad talare på malmöbanken tycktes vara rädd för, att man skulle råka ut för alltför stora svårigheter, om man, som utskottet önskar, närmade lagstiftningen angående vin och malt-drycker till bränvinslagstiftningen. Jag tror emellertid, att han kan lugna sig dermed, att så länge vi ej ha skatt på malt-drycker liksom på brända och destillerade drycker, är det egentligen blott ordningsföreskrifter det gäller; — endast ett bättre ordnande af ölförsäljningen skulle blifva följden af utskottets skrivelse. Såsom

Om ändring af förordningen angående handeln med vin- och malt drycker m. m.

(Forts.)

Om ändring af förordningen angående handeln med vin- och malt-drycker m. m. utskottets ordförande ock påpekat, har utskottet för öfrigt här använt uttrycket »i tillämpliga delar» just för att ej med detaljföreskrifter binda händerna på Kongl. Maj:t, hvilket ju kunde lända till mera skada än gagn, utan man har velat lemna Kongl. Maj:t öppet tillfälle till en noggrann pröfning af hvilka föreskrifter som här kunde vara lämpliga.

(Forts.)

Här äro nog många i kammaren, som tycka, att utskottet icke gått tilläckligt långt, och särskildt torde en af motionärerna ej vara rätt nöjd med utskottets betänkande. Men medan jag nu har ordet, vill jag lägga denne motionär och dem, som dela hans ståndpunkt, på hjertat, att, vilja de denna sak, vilja de dess framgång, tror jag det vara nyttigare att taga hvad som bjudes och hvad man kan hoppas vinna enighet om, än att blott framkasta önskemål i det blå.

Man vinner nog mera på det sättet, och man riskerar mindre att mot sig väpna ett motstånd, som kanske kan blifva ödesdigert både för hvad man redan vunnit och för de framgångar, man kan hoppas på för framtiden.

Med denna uppfattning, herr talman, är det naturligt, att jag yrkar bifall till utskottets förslag i båda de föreslagna momenten af första punkten.

Med herr Odenocrants förenade sig herrar *Hazén*, *Petterson* i Österhaninge, *Anderson* i Tenhult, *Erickson* i Bjersby, *Andersson* i Himmelsby, *Zotterman*, *Holmgren* i Hillebola, *Folke Andersson*, *Jansson* i Djursåtra, *Andersson* i Backgården, *Holmgren* i Varnhem, *Centerwall* och *Hansson* i Solberga.

Herr Styrländer yttrade: Herr talman, mina herrar! Utskottets ordförande har redan erinrat, att den statistik, som framlades af representanten från Malmö, var antiqverad; och jag skall be att få ytterligare påpeka detta genom att uppläsa, hvad en författare på detta område säger i en för endast ett par år sedan utkommen skrift. Det är nemligen utgifvaren af »Svenska Nykterhetsrörelsens historia,» lektor Johan Bergman, som säger: »I Sverige utgör bränvinsförbrukningen omkring 9 liter per individ» — sålunda mera än dubbelt mot hvad malmörepresentanten påstod. Vidare säger samme författare: »I Sverige utgör ölförbrukningen för närvarande omkring 19 liter per individ, men förbrukningen är stadd i ständig och hastig tillväxt.» Detta är således äfven omkring dubbelt mot hvad som uppgafs af malmörepresentanten. Detta är ett alldeles tydligt och klart bevis för, att de statistiska siffror, han anförde, äro mycket antiqverade, då förbrukningen redan är dubbelt större, än han uppger.

Jag vill derjemte erinra, att statistiken öfver ölförbrukningen ej är synnerligt tillförlitlig, just därför att ölet ju icke är beskattadt i vårt land, och det således är svårt att få en fullständig statistik deröfver.

Hvad nu beträffar utskottets betänkande, har jag naturligtvis all anledning att vara tacksam för den behandling, min motion rönt, och för det slut, hvartill utskottet kommit; och jag skall naturligtvis ej tillåta mig annat än att yrka bifall till detsamma. Men jag skall dock be att med några få ord få angifva skälen dertill, att jag gifvit min motion den lydelse, som den kommit att få.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin- och malt-drycker m. m.
(Forts.)

Om vi jemföra min motion med den motion, som framburits af herr Waldenström, skola vi finna, att den emellan råder en ganska väsentlig olikhet, i det att jag hemställer, att Riksdagen ville begära en revision i vissa afseenden. Och särskildt är det 7 punkter, som jag nämner, der jag vill, att Riksdagen skall bestämdt uttala sin åsigt, innan någon skrivelse afgår till Kongl. Maj:t, då deremot herr Waldenström och hans medmotionärer vilja, att skrivelsen skall affattas i mera allmänna ordalag.

Anledningen till att jag gifvit min motion denna lydelse, är naturligtvis den, att man är ense om, att lagstiftningen angående försäljning af öl och vin hör till Konungens administrativa lagstiftningsrätt. Jag tänkte mig, att när Riksdagen aflåter en skrivelse i denna fråga till Kongl. Maj:t, har den inga utsigter att få se eller granska den lag i ämnet, som Kongl. Maj:t låter utarbета. Det är naturligtvis därför, som jag så strängt fasthållit vissa principer, såsom t. ex. att det skulle erfordras tillstånd för hvarje försäljning af vin eller maltdrycker, utom hvad beträffade tillverkningsställena; att denna handel skulle skiljas från all annan handel; att det skulle erfordras kommunens tillstånd för att få sälja vin eller maltdrycker; att man skulle uttala sig något skarpare rörande sättet att kringföra dessa drycker, dervid jag till och med yrkat rent förbud för dem, som ej äro tillverkare, att kringföra dylik vara; att uttala sig för nödvändigheten af skärpta straffbestämmelser; och att uttala sig för nödvändigheten att inskränka handeln med öl och vin under sön- och helgdagar och så vidare.

Detta är således orsaken, hvarför jag så strängt pointerat dessa principer; men då man nu här i allmänhet har den uppfattningen, att hela den nya förordning, som skall utfärdas af Kongl. Maj:t, kommer att föreläggas Riksdagen, innan den blir lag, vill jag ej hålla på mitt förslag — och jag tror äfven jag, att Kongl. Maj:t ej utfärdar någon helt och hållet ny förordning utan att gifva Riksdagen tillfälle att yttra sig om densamma. Dertill kommer ytterligare, att jag naturligtvis ej vill i något afseende försvåra frågans lösande, utan därför ställer mig på utskottets sida.

Som vi af utskottets betänkande se, är det två reservanter, nemligen herrar Holmlin och Elof Nilsson, som förklarar sig ej kunna gå med på utskottets beslut. Motiveringen för denna deras åsigt synes mig dock mycket egendomlig, ty de framhålla

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m. å ena sidan »den princip, som hittills varit karakteristisk för vår nykterhetslagstiftning» — de kalla det så, men jag förmodar, att de meua rusdryckslagstiftning — »nemligen att de alkoholhaltiga dryckerna indelats i två hufvudgrupper: *brända* och *destillerade* drycker samt *jästa* drycker,» men å andra sidan säga de strax derefter, att de »anse, att en eventuel omarbetning af förordningen om de jästa icke bör ske utan i sammanhang med omarbetning af förordningen om de brända.» Jag kan verkligen icke förstå denna tankegång eller att först hålla så strängt på principen, att det skall vara skilnad på brända och destillerade samt jästa drycker, men i nästa andetag tvärtom påstå, att lagstiftningeu rörande alla dessa drycker måste öfver-skådas på en gång.

(Forts.)

Jag vet icke, att vi med afseende å lagstiftningen angående brända och destillerade drycker för närvarande hafva mera än en enda aktuel fråga, nemligen frågan om fördelning af inkomst-medlen eller kanske deras indragande till staten. Men den frågan kan ju mycket väl lösas, utan att förordningen om vin och malt-drycker ställs i samband dermed, ty det är ju icke alls förslag å bane om någon beskattning af vin och maltdrycker. Jag tycker därför, att dessa frågor ej hafva det minsta samband med hvar-andra; och jag kan därför icke alls förstå reservanternas åsigt i detta afseende.

Att det inom vårt land finnes en allmän önskan att få skärpta bestämmelser med afseende å försäljningen af vin och maltdrycker, eller en fullständig revision af denna förordning, torde framgå dels af de många motioner, som år för år fram-kommit med afseende å denna förordning, dels ock af det rik-haltiga material, som ställts till mitt förfogande från olika håll, då man erfor, att jag skulle väcka en motion i detta afseende, och hvilket material af mig ställts till utskottets disposition samt ganska utförligt refererats i utskottets betänkande. Slutligen har, sedan motionen kommit ut af trycket, dels en hel mängd nykter-hetsmöten i landet uttalat sig för bifall till min eller till herr Waldenströms motion; och dels ha till mig inkommit icke mindre än omkring 50 stycken protokoll från kommunalstämmor i olika delar af vårt land, deri man enhälligt uttalar sig för bifall till min motion.

På grund af hvad jag anført, och då jag är öfvertygad, att det icke innebär någon fara att aflåta en sådan skrifvel-se som denna till Kongl. Maj:t, utan tror, att vi få tillfälle att granska det blifvande lagförslaget, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Nydahl*, *Bromé*, *Ericsson* i Vallsta, *Norman*, *Persson* i Arboga, *Eriksson* i Qväcklingen, *Eriksson* i Bäck, *Eklund* i Stockholm och *K. G. Karlsson*.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman, mina herrar! Herr Waldenström, äfvensom den talare, som sist hade ordet, ville påstå, att de sifferuppgifter, som jag för en stund sedan meddelade, voro antiqverade. Jag vet icke, hvarifrån dessa herrar fått denna uppfattning. Jag kan visserligen icke säga, huru pass nya de äro, ty jag har hemtat dem från en tidning, en tidning, som dock aldrig plägar lefva på — skåpmat. Det återstår emellertid för herr Waldenström att bevisa, huruvida de verkligen äro gamla. Han gjorde det icke. Och så länge han icke gjort det, anser jag de sifferuppgifter, jag anført, lika rigtige som dem han och herr Styrländer uppläste.

För öfrigt anser jag, att, i händelse mina sifferuppgifter äro gamla, de äro så mycket mer bevisande för hvad jag ville säga. Ty, såsom vi veta, har spritkonsumtionen i vårt land på senaste tiden aftagit i ofantlig grad, och då skulle ju konsumtionen per individ nu vara ändå mindre än hvad den var för längre tid sedan. Siffrorna skulle alltså tala till ändå större förmån för den meningen, att nykterhetsrörelsen i vårt land vunnit terräng.

Herr Waldenström yttrade äfven, att det vore för märkvärdigt, att man icke ville göra något för nykterhetssakens befrämjande i vårt land, utan att man syntes vilja låta det gå så långt, att vi komme att stå på samma ståndpunkt som fallet f. n. vore i Belgien. Det förvånar mig verkligen, att herr Waldenström kan komma med ett sådant yttrande. Jag har tillhört Riksdagen ganska länge och äfven sysselsatt mig med motioner, liknande de nu väckta, och jag vill hemställa till herr Waldenström, om icke Riksdagen vidtagit många reformer på detta onråde just i syfte att främja nykterhetssträfvandet. Jag tycker att det icke är riktigt att nu komma med sådana påståenden; ty man har ju både i fråga om förordningen angående handel med vin och maltdrycker och bränvinsförsäljningsförordningen vidtagit rätt stora förändringar till det bättre.

Vidare yttrade herr Waldenström ett par ord, som antagligen skulle vara en gliring åt mig. Han sade: det är dit man vill komma; man vill att skutan skall komma på grund. Herr Waldenström syftade härmed på det antagandet, att jag skulle vara en ifrig motståndare till nykterhetssakens befrämjande.

Jag ber att få inlägga min protest deremot. Vid mer än ett tillfälle, både här i kammaren och utanför densamma, har jag stått mig såsom en afgjord vän till nykterhetssträfvandet, och likaledes vid mer än ett tillfälle sökt främja goodtemperiet inom vårt land. Jag tror därför, att ingen skall kunna tillvita mig att, om jag än uppträd mot en eller annan i mitt tycke för långt gående reform, i allmänhet hafva lagt i dagen någon fiendtlighet mot nykterhetssträfvandet. Egentliga orsaken, hvarför jag någon gång intagit denna afvisande ståndpunkt, är helt enkelt den, att jag ansett, att man gått opraktiskt till väga; att man velat gå alltför

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.
(Forts.)

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m. långt i sin reformifver. Skall man vidtaga en sådan reform, som här är i fråga, bör man, enligt mitt förmenande, gå försigtigt till väga. Ty den bör ha ett underlag, en resonansbotten hos hela svenska folket, och det är, hvad jag anser, att den icke har. Min tro är, att man skall framkomma med sådana svarta målningar och historier, som här skett i dag, liksom vid många föregående tillfällen, så länge det fins några rusedrycker att sälja.

(Forts.)

Jag har, som sagdt, motarbetat reformförslag på nykterhetslagstiftningens område vid några tillfällen, dels därför att jag ansett dem vara opraktiska, och dels också därför, att, fastän vi i vårt land ha notoriska drinkare, jag dock icke vill, att man, för att möjligen rädda dem — hvilket jag för min del anser föga tänkbart — skall ställa det nyktra svenska folket under förmynderskap.

Herr Lindgren: Bland de anmärkningar, som framstälts mot förevarande betänkande, synas mig de betydelsefullaste vara dels den, som anförts mot det ifrågasatta skiljandet mellan starkare och svagare maltdrycker, och dels den, som afser utskottets förslag, att förordningen angående handel med vin och malt-drycker må bringas i närmare öfverensstämmelse med bränvins-försäljningsförordningen.

Vid föregående riksdag hemställde utskottet, i anledning af en inom denna kammare väckt motion, att »Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det ville Kongl. Maj:t efter sakkunnig utredning bestämma en gräns emellan svagdricka och starkare malt-drycker samt dervid, om det praktiskt låte sig göra, lägga alkoholhalten till grund för en sådan bestämmelse»; och likaledes föreslog utskottet, »att handeln med svagdricka måtte frigöras från de inskränkande bestämmelser, som nu gälde handeln med malt-drycker i allmänhet».

Det första förslaget har Andra Kammaren för sin del godkänt flere gånger. Nu har utskottet i år ställt sig på samma ståndpunkt som förut. Och man torde därför icke kunna säga, att utskottet saknat anledning att framkomma med en hemställan om uppdragande af en skiljegräns mellan de starkare och de svagare malt-dryckerna.

Hvad vidare angår den andra anmärkningen, som gäller utskottets förslag, »att förordningen, i hvad den afser vin och de starkare malt-dryckerna, i tillämpliga delar bringas närmare förordningen om försäljning af bränvin», har man påstått, att detta förslag skulle vara alldeles för vidtgående och att det vore lämpligare att taga den af herr Waldenström i hans motion föreslagna kläm; — jag skall icke trötta kammaren med att uppläsa den. Derom torde visserligen åsigterna kunna vara olika. Men säkert är, att herr Waldenström i sin motion upprepade gånger uttalat önskan om ett sådant likställande mellan de båda förord-

ningarna, ja, till och med uppgifvit de afseenden, i hvilka han anser, att ett dylikt närmande bör ske. När så är förhållandet, synas mig alla skäl tala för utskottets kläm, som ju ganska tydligt återgifver, hvad utskottet och motionärerna tänkt sig.

Och man får för öfrigt bemärka, att under nuvarande förhållanden det ej kan blifva fråga om annat än att söka åstadkomma likhet mellan de resp. förordningarnes *ordningsföreskrifter*. Det står ju icke heller i utskottets förslag, att förordningen af 1885, i hvad den afser vin och de starkare maldryckerna, skall bringas i *full* öfverensstämmelse med förordningen om försäljning af brännvin, utan endast att detta skall ske »i tillämpliga delar». Dessa ord blefvo inskjutna — det skedde i följd af ett af mig inom utskottet framställt förslag — för att uttryckligen betona, att man blott afsåg ordningsföreskrifter. Det kan ju icke heller blifva fråga om något annat, då ej samma bestämmelser, som gälla rörande brännvinet med hänsyn till beskattning, bolagsförhållande o. s. v., förekomma i afseende på försäljning eller tillverkning af öl.

Dessutom har utskottet i sin kläm besvarat äfven de öfriga motionerna. I den Waldenströmska klämman besvaras åter naturligtvis endast hans och hans medmotionärens förslag. Jag finner det därför vida lämpligare att antaga utskottets kläm än herr Waldenströms.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Carlsson i Hede: Herr talman, mina herrar! De motioner, som nu föreligga till behandling, äro till en stor del endast en rekapitulation af dem, som framkommit vid många föregående riksdagar. Utskottet har i sitt utlåtande ganska grundligt tagit de olika motionerna i betraktande och dervid kommit till ett resultat, som jag för min del tror skall i hög grad tilltala hela svenska folket. Ty från alla landsändar hafva ingått skrivelser, som uttala sympatier för det framlagda förslaget, hvilket man anser skola befördra nykterhetssaken inom landet.

Jag har, på uppmaning af nykterhetsvänner i Trollhättan, framlagt en motion med begäran, »att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes vidtaga sådan ändring i gällande förordning, att icke heller från tillverkningsställe må utöfvas försäljning af vin och maldrycker i mindre parti än tio liter under de tider å sön- och helgedagar, då sådan försäljning ej får å andra försäljningställen ega rum». Det synes nemligen, som om man i kongl. kungörelsen den 16 juli 1897 rent af förbisett, att tillverkare derigenom icke förmenats rätt att sälja öl under de tider på sön- och helgdagar, då försäljning från andra försäljningsställen är förbjuden.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och maldrycker m. m.

(Forts.)

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt- drycker m. m.

Jag ger utskottet allt erkännande för det arbete, det nedlagt, och det resultat, hvartill det kommit. Men jag skulle dock hafva önskat, att utskottet i klämman något närmare berört den sak, hvarom jag motionerat. Och i likhet med herr Odenocrants — med hvilken jag för öfrigt ber att till alla delar få instämma —

(Forts.)

anser jag, att, om också en revision af förordningen kommer till stånd, det dock skall dröja flera år, innan den nya lagen blir tillämpad, hvadan vi ännu länge få dragas med de nuvarande svåra missförhållandena. Det hade därför varit önskvärdt, om hvad jag i min motion uttalat vunnit närmare beaktande.

Men som jag nyss nämnde, instämmer jag till fullo med herr Odenocrants och ber därför att i likhet med honom få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag skall med anledning af hvad herr Melin anförde mot utskottets förslag be att få påpeka, att orsaken hvarför utskottet icke kunde stanna vid ett bifall till vår motion var den, att uti densamma förekomma så många detaljbestämmelser. Man ansåg nemligen, att detta skulle vara ett hinder för att få något igenom, och därför inskränkte sig utskottet till att i klämman framhålla allenast de *grundprinciper*, som varit genomgående uti motionen. Alltså långt ifrån att vår motion skulle vara affattad i mer allmänna ordalag, när man ser den i dess helhet, än utskottets förslag, går den tvärtom mycket mer in i detaljer än detta.

Herr Andersson bad mig i sitt senare anförande, att jag skulle bevisa, att de sifferuppgifter han lemnade voro antiqverade. Jag har icke nu till hands dertill hörande handlingar. Annars skulle det kunna gå ganska lätt för sig.

På hvilken antiqverad ståndpunkt herr Andersson för öfrigt står, kan man inse deraf, att han sade, att spritkonsumtionen under de senare åren ofantligt aftagit. Han menade då med spritkonsumtionen *bränvinskonsumtionen*, ty, sade han, *ölet* har man icke någon tillförlitlig statistik på. Ja, det kunde sägas intill år 1891, men ifrån år 1891 har enligt de statistiska tabellerna *bränvinskonsumtionen* icke bara absolut, utan äfven relativt, i förhållande till folkmängden, visserligen sakta men stadigt varit i *stigande* år ifrån år.

Herr Andersson sade vidare, att det förvånade honom, att jag gjort en antydning om, att han kanske egentligen icke ville vara med om några nykterhetsreformer alls, och tillade, att jag borde komma i håg, att Riksdagen under de många år, han tillhört densamma, vidtagit många viktiga reformer i afseende å nu ifrågavarande lagstiftning. Ja, det kommer jag nog mycket väl och med tacksamhet i håg, men jag kommer icke i håg, när herr Andersson någonsin understödde någon af dessa reformer.

Sedermera sade herr Andersson, att reformen måste ha ett underlag i folkopinionen. Ja, det tror äfven jag, men jag tror också, att folkopinionen under de senare åren gifvit sig så väldigt till känna uti denna fråga, att man alls icke behöfver tveka om, hvad svenska folket i sin helhet derom tänker.

Jag skall därför be att få fortsätta mitt yrkande.

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

(Forts.)

Herr K. G. Karlsson: Jag är icke af den optimistiska uppfattning, som talaren på malmöbänken hyste med stöd af några sifferuppgifter, som han hemtat ur en tidning. På sin tid såg äfven jag dessa sifferuppgifter, och jag får bekänna, att jag såg dem med mycket stor öfverraskning, detta därför att jag tror, att en hvar, som studerar tidningarnas andra afdelningar, enkannerligen den, som förekommer under rubriken rättgångs- och polissaker, får en vida mindre optimistisk uppfattning utaf rusdrycksförbrukningen i vårt land. Ty man kan icke neka till, att en del af de orduningar, som förekomma, begås under inflytande af rusdrycker och således äro följder af rusdrycksförbrukningen. Det har redan af en talare på göteborgsbänken framhållits, hurusom de åtgärder, som vidtagas med afseende å bränvinsutskänknigen, till en stor del blifva neutraliserade genom den frihet ölhandteringen fortfarande åtnjuter. En hvar, som är bosatt i en större stad, har säkerligen varit i tillfälle att kunna konstatera riktigheten af detta påstående.

Jag har en särskild anledning att framhålla detta. Det är nemligen icke ovanligt, att, när här i Riksdagen, liksom för öfrigt öfver allt vid offentliga meningsutbyten, förekommer diskussion om åtgärder till förminskande af rusdrycksförbrukningen, man får höra ifruga nykterhetsvänner på det allra skarpaste angripa det s. k. göteborgssystemet. Men jag tror emellertid icke, att man har rätt att göra detta, så länge ölhandteringen är så godt som obunden. Hvad det nämnda systemet verkar till förhindrande af bränvinsförbrukning, det vågar jag påstå är ganska storartadt. De statistiska uppgifterna för Göteborg särskildt visa, att oakadt stadens befolkning tillväxt högst betydligt, har bränvinsförbrukningen nedgått. Men man vet tillika, att antalet druckna personer icke här aftagit, utan tvärtom, särskildt på senare åren, tilltagit.

Hvad är nu orsaken till detta missförhållande? Det är gifvet, att det är den tilltagande ölförbrukningen.

Under sådana förhållanden, som jag för öfrigt tror kunna bestyrkas af erfarenheten hela landet rundt, är det ytterst önskvärdt, att några åtgärder vidtagas för att sätta ölet under lagbestämmelser, som i någon mån åtminstone sammanfalla med de bestämmelser, som gälla med afseende å bränvinet.

Det är därför jag för min del undertecknat den motion, hvartill herr Waldenström är författare. Och då nu utskottet här framkommit med ett förslag, som går i samma riktning,

Om ändring möjligen med undantag af några närmare detaljbestämmelser, af förordningen finner jag mig böra på det allra lifligaste tillstyrka detta utskottets förslag. Jag gör det så mycket hellre, som jag, i likhet med talaren på jönköpingsbanken, är öfvertygad, att en hvar, som vill göra något i detta afseende, bör ansluta sig till utskottets förslag.

(Forts.)

Jag ber således att få yrka bifall till detsamma.

Herr John Olsson: Herr talman, mina herrar! Jag kan icke instämma med den ledamot af utskottet, som nyss yttrade, att det skulle vara tillräckligt att hos Kongl. Maj:t anhålla om en omarbetning af förordningen den 24 oktober 1885, eftersom man i alla fall kunde vara viss derom, att Kongl. Maj:t skulle komma att framlägga det blifvande förslaget för Riksdagen. Ty om Andra Kammaren eller Riksdagen uttryckligen beslutar att till Kongl. Maj:t hemställa, att Kongl. Maj:t alldeles på egen hand måtte låta omarbета förordningen, synes mig deruti ligga en direkt antydning till Kongl. Maj:t, att kammaren för sin del icke alls bryr sig om eller sätter i fråga, att Kongl. Maj:t skulle komma tillbaka till Riksdagen med förslaget. Detta kan jag för min del icke vara med om, utan synes det mig lämpligt, att kammaren i sitt beslut uttryckligen framhåller, att kammaren önskar, att Kongl. Maj:t måtte framlägga det blifvande förslaget för Riksdagen. I sådant syfte, herr talman, skall jag tillåta mig framlägga ett något annorlunda formuleradt förslag till lydelse af första punkten i utskottets hemställan, nemligen:

1:o att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändringar i nädiga förordningen den 24 oktober 1885 i den rigtning,

a) att ur densamma etc — — såsom utskottet föreslagit.

Det synes mig vara naturligt och riktigt, att kammaren, då man ju allmänt önskar få ett blifvande förslag framlagd för Riksdagen, också i sitt beslut uttryckligen betonar, att kammaren önskar, att Kongl. Maj:t skall för Riksdagen framlägga det förslag till förordning i ämnet, som Kongl. Maj:t kan komma att utarbета.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att vördsamt anhålla om proposition på detta mitt yrkande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o på bifall till utskottets hemställan oförändrad; 2:o på afslag derå och bifall till herr Waldenströms i ämnet afgifna motion; 3:o på bifall till herr Anderssons i Malmö förslag och 4:o på bifall till herr John Olssons under öfverläggningen framställda yrkande; och fann herr talmannen den förstnämnda pro-

positionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits bifall till herr John Olssons förslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Om ändring af förordningen angående handeln med vin och malt-drycker m. m.

(Forts.)

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af herr John Olsson under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen utföll med 129 ja mot 72 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits; och skulle detta beslut, jemlikt 63 § 3. mom riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 8.

I ordningen förekom dernäst Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att ifrågavarande inom Andra Kammaren af herr *E. Sahlin* afgifna motion n:o 188 icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservationen afgifvits af herr *Lindblad*, hvilken hemställt, att Andra Kammaren måtte för sin del besluta:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det tacktes Kongl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ombildning af ett femklassigt läroverk i Stockholm till ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsprotokollen för den 14 februari 1887 och den 7 februari 1890 angifna grunderna, *bragta i tillämplig likhet med den undervisningsplan, som enligt uppgift i årets statsverksproposition är föreskrifven för den vid Nya elementarskolan i Stockholm inrättade praktiska avslutningsklassen* — allt i bestämdt syfte att söka skapa en mindre examen än studentexamen, som kunde gifva kompetens till vissa, i nämnda statsrådsprotokoll omförmälda yrken och statstjenster.

*Ang. invrät-
tande af ett
sexklassigt
praktiskt för-
söksläroverk i
Stockholm.*

(Forts.)

Efter det utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Sahlin: Efter mitt förmenande är detta en synnerligen viktig fråga för hela vår läroverksorganisation, och det är detta, som föanledt mig att i min motion återupptaga frågan. Vid den behandling, den förut inom Riksdagen rönt, har man gång efter annan upprepat det faktum, att i våra dagar de flesta, som gå in i skolorna, icke gå ut derifrån genom studentexamen, utan tidigare aflägsna sig. Det är därför en synnerligen viktig sak för läroverken, att det blir väl sörjdt för dem, som tidigare lemna skolan och icke fullfölja studierna till studentexamen. Man må huru högt som helst ställa skolans uppgift att tillgodose den högre bildningen, så kan man dock icke blunda för, att dess andra uppgift, att sörja för bibringande af en allmänt medborgerlig bildning, såsom det heter i gällande läroverksstadga, är minst lika viktig, och att det dertör är en hufvudfråga, huru man klokast skall organisera skolorna, ur denna synpunkt sedt. Om man då ser sig om i vårt eget skolväsendes historia eller går till den erfarenhet, som vunnits i utlandet, så finner man nog lämpliga anknäpningspunkter för den tanke jag framburit. Vi ha före år 1849 hos oss haft särskilda skolor, som förberedt för de praktiska yrkena, men man får väl ej undra öfver, att man då icke funnit en tillfredsställande form för denna bildnings meddelande; särskildt vill jag framhålla, att dessa skolor voro så kortvariga, att de icke kunde tillräckligt kraftigt påverka lärjungarne.

Ser man på förhållandena i utlandet, der man icke såsom hos oss slagit in på den s. k. enhetsskoleiden, så finner man, att under de sista åren en kraftig utveckling af skolväsendet på detta område egt rum. Jag skall särskildt från Sachsen anföra några siffror, som äro belysande i detta afseende. För 25 år sedan funnos der 6 realskolor med 669 lärjungar — således allena ett fåtal — år 1880 funnos 20 sådana skolor med 2,500 lärjungar, och år 1897 hade man 26 realskolor med 7,385 lärjungar. Är icke detta ett påtagligt bevis för att denna skoltyp visat sig väl fylla ett erkänt behof? Jag skall meddela samma resultat med andra siffror. År 1872 fanns en realskolelärjunge på 3,800 invånare, år 1880 en på 1,100 invånare och nu år 1897 finnes en på 511 invånare. Dertill kommer, att man både från pedagogiskt håll och från de praktiska yrkenas sida har kraftigt erkänt, att dessa skolor verkligen fylla det behof, som landet har af sådan undervisning.

Hos oss kunna vi icke på något vis uppvisa några siffror, som gå i samma riktning och tala ett så tydligt språk; tvärt om äro siffrorna hos oss mycket vaga. En stor mängd af skolornas lärjungar — omkring $\frac{3}{4}$ — utgå på ett tidigare stadium, och vi ha icke hvarken från pedagogiskt håll eller — efter hvad jag

tror mig veta — från yrkenas sida hört uttalas den uppfattningen, att allt är bra stäldt för dessa.

Utskottet kommer i sitt betänkande till ett afstyrkande slut. Det har emellertid egentligen anfört endast ett skäl emot motionen, om jag ser bort från alla anförda teorier och allt tal om Andra Kammarens gamla ståndpunkt, mot hvilken mitt förslag skulle strida. Det skäl, som utskottet anfört, är att »det föreslagna nya läroverket skulle komma att lida brist på lärjungar och sålunda trots sitt praktiska namn i utförandet visa sig ganska opraktiskt». Jag kan emellertid icke förstå, hvarför man skulle misströsta i detta hänseende. Jag har i min motion anfört erfarenheter från Gefle. Det är väl sant, att det åsyftade läroverket derstädes är ordnad på ett väsentligen olika sätt mot det förslag, som jag framställt, men af det försök, som göres i Gefle, synes mig i allt fall framgå, att det finnes ett ganska afsevärdt antal föräldrar, som vilja begagna sig af tillfället att få sina gossar utbildade för det praktiska lifvet och att få denna allmänna utbildning afslutad ungefär vid barnens sextonde år. Ser man vidare på förhållandena i Danmark och Tyskland, så har man de siffror, som jag nyss anfört, och många andra erfarenheter, hvilka visa, att det i vår tid icke är svårt att få lärjungar, som vilja besöka en skola, der studierna afslutas tidigt och åsyfta praktiskt resultat. Jag har nyss inhemtat åtskilliga underrättelser från Danmark om reformsträfvandena der, och det tyckes, som om man der skulle gå i den riktningen, att man vill att de praktiska skolorna icke skola sluta vid barnens 16:e år, utan hellre vid deras 15:e år, emedan denna ålder mera sammanfaller med konfirmationsåldern, och därför skolornas organisation med afseende härå bör mera tillfredsställa behovet. Således gå deras på erfarenheten grundade önskuingar ut derpå, att man skall förkorta i stället för att förlänga realkursen. Denna sträfvån går i rakt motsatt riktning mot tendensen hos oss att nöja sig med en realkurs, som slutar först med studentexamen.

Utskottet säger vidare, att man i en pedagogisk fråga, sådan som denna, bör gå fram allenast med den största varsamhet. Utskottets tanke är emellertid, att man skulle ändra alla rikets läroverk, så att man fuge dels en underskola med afslutning ungefär midt i vår nuvarande skoltid och dels på den byggda öfverskolor af olika arter. Man må väl fråga hvilket som är varsammast: att, då man vill vinna ett visst mål, börja med ett försök på ett ställe under de gynsammaste förhållanden och med väl valdt folk samt sålunda med stöd af vunnen erfarenhet försöka uppnå det mål, hvartill man vill komma, eller att med ens reformera hela vårt skolväsende i en viss riktning. Det kan väl icke vara någon tvekan om på hvilken sida varsamheten finnes. Jag har i motionen citerat de statsrådsanföranden, som bifogats de kongl. propositionerna i läroverksfrågan af år 1887, och deraf

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt för-söksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm. framgår, huru regeringen just önskat att få göra försök i pedagogisk och praktisk lämplig form på ett fåtal ställen eller blott ett enda ställe. Jag kan från den nuvarande ecklesiastikministern anföra ett yttrande i samma rigtning, då det nemligen heter på sid. 77 under 8:e hufvudtiteln i årets statsverksproposition:

(Forts.)

»Såsom redan antydts, äro de åtgärder, som i detta afseende hittills vidtagits — hvad som här åsyftas är det vid Nya elementarskolan gjorda försöket — blott att betrakta såsom *förberedande försök*, hvarigenom skulle utrönas, dels hvilka läroämnen som i en dylik avslutningsklass borde upptagas, och i hvilket omfång hvart och ett af dem deri borde förekomma, dels huru de särskilda läroämnena i en sådan klass borde behandlas samt hvilka fordringar man på grund deraf borde ställa på de *lärare* och *läroböcker*, som derinom skulle komma till användning. Att en grundlig undersökning af dessa frågor, utförd på praktisk väg, är af behovet påkallad, innan en förordning med större räckvidd i ämnet utfärdas, framgår dels af sakens egen natur, dels af försök, som annorstädes i detta hänseende blifvit gjorda» — och härefter anföres ett misslyckadt försök, som gjorts på annat ställe. Det synes således uppenbart, att den nuvarande ecklesiastikministern liksom hans företrädare anser, att när man vill göra en större reform på läroverkens område, så måste man börja på ett ställe och sedan gå fram med nödig varsamhet, och det på ett helt annat sätt än utskottet förordat.

Jag skall också tillåta mig att bemöta en annan invändning, som utskottet framställer i slutet af sitt betänkande. Utskottet säger sig icke kunna förorda, att något nytt försök göres på detta område, emedan det försök, som för närvarande göres vid Nya elementarskolan, ännu pågår. Jag har tillåtit mig anföra några grunder, hvarför det icke synes mig tänkbart, att det försök, som för närvarande göres vid Nya elementarskolan, skall leda till något för det praktiska behovet tillfredsställande resultat. Jag har dervid kritiserat sjelfva principen, men icke försökets utförande. Jag kan också från en lärare vid Nya elementarskolan anföra ett yttrande, som visar, att icke alla lärarne vid skolan anse, att detta försök skall medföra en slutgiltig lösning af frågan. I dagarne har nemligen till kammarens ledamöter utdelats en broschyr, »Det allmänna läroverket och allmän medborgerlig bildning,» ur hvilken jag skall be att få uppläsa följande: »Vi äro för vår del öfvertygade om att de fem nedre klasserna, sådana vi tänkt oss dem, skulle kunna vara en lämplig underbyggnad för lärda fortsättningsskolor, och att skolfrågan alltså på det af oss föreslagna sättet skulle kunna lösas. — Hyser man nu i allt fall betänkligheter mot att vidtaga dessa anordningar, då synes det alldeles *nödvändigt*, att man *snarast möjligt* *pröfvar* dessa eller liknande reformförslag, och detta bör ju ej möta någon svårighet, då staten har en särskild profskola. Något

måste göras.» Något måste göras — med detta yttrande slutar författaren denna passus. Det är just detta, som också jag anser. Under en lång följd af år — åtminstone under ett tjugotal af år — hafva vi sett, huru alla yrkanden på reformer af läroverken gått i den rigtningen, att man skall taga bort något, som är miss-hagligt för den ena eller andra, men det går ej an att genomdrifva en reform på det sättet, att man säger »låt om oss taga bort detta; låt om oss uppskjuta detta,» ty hufvudfrågan måste alltid blifva »hvad skola vi göra; hvad föreslår man att införa?» Det är därför jag ansett det vara klokt att nu göra ett försök här i Stockholm för att få uttrönt, hvilken läroplan man bör använda för att nå det åsyftade målet. Nu har jag föreslagit ett praktiskt läroverk såsom en för sig bestående skolart. Utskottet har icke gillat detta af skäl, som jag antager gillas af flertalet i Andra Kammaren, men en reservant har vid utskottets betänkande fogat ett yttrande, deri han gör gällande, att äfven om man vill grunda den högre skolan på en mera praktisk skola än vi nu för tiden hafva, så bör man dock göra försök blott på ett ställe, så att man får se, huru en sådan skola bör vara inrättad. Hvad jag närmast vill, är att försöket skall göras: hvilken användning skolan sedermera bör få — såsom en själfständig skoltyp eller såsom allmänt grundläggande skola —, det är en fråga, hvars besvarande jag gerna uppskjuter tills vi kunna diskutera den-samma med stöd af vunnen erfarenhet. Derfor, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottets betänkande fogade reservationen.

Ang. inrät-tande af ett sexklassigt praktiskt för-söksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

Herr Ernst Carlson: Herr grefve och talman, mina herrar! Motionären har, såsom billigt är, försvarat sitt förslag, och han har dervid äfven gjort åtskilliga angrepp på utskottets afstyrkande motivering. Både försvaret och angreppet synas mig dock mera vidlyftiga än öfvertygande. Och jag finner icke, att motionären i något afseende lyckats rubba det slut, hvartill utskottet kommit, nemligen att hans förslag, såsom gående stick i stäf mot den rigtning af en läroverksreform, som Andra Kammaren nu i snart tjuu år orubbligt fullföljt, bör af kammaren förkastas.

Af hvad motionären yttrat skall jag — för att icke onödigtvis trötta kammaren med detaljer — till bemötande upptaga blott ett par punkter, som synas mig mera aumärkningsvärda.

Motionären har vädjat till erfarenheter från utlandet, särskildt Sachsen och Danmark. Men, mina herrar, utskottet har i sitt utlåtande redan vederlagt det åberopade och påvisat, att dessa erfarenheter till följd af mycket olika pedagogiska och sociala förhållanden i utlandet och hos oss icke böra här tillämpas. Vi böra i stället för att hemta exempel utifrån, fullfölja våra inhemska traditioner och utveckla vår reala linie på ett praktiskt sätt.

Ang. invät-
tande af ett
sexklassigt
praktiskt för-
söksläroverk i
Stockholm.

(Forts.)

Motionären sade vidare, att utskottet blott anfört ett enda skäl mot hans förslag, nemligen att det nya försöksläroverket skulle komma att lida brist på lärjungar. Nå ja, detta måste ju erkännas vara ett ganska väsentligt skäl, om det eger sin rigtighet. Och jag tror verkligen, att de flesta föräldrar skulle känna sig handfallna, om de redan vid en gosses nioude år skulle nödgas bestämma, hvilken utbildning han för framtiden bör välja. Jag tror att, äfven om man vill kalla ett sådant tillvägagående »praktiskt», det dock i utförandet skulle visa sig vara ganska opraktiskt.

Ytterligare påstod motionären, att han ville gå varsammare fram än utskottet; ty han vill försöka blott på ett ställe, medan utskottet vill försöka en organisation öfver hela landet på en gång. Skilnaden är dock stor mellan ett enstaka försök, om hvilket man ännu icke så noga vet hvad det innebär, och en fullständig organisation, sedan man blifvit fullt öfvertygad om rigtigheten af de grunder, på hvilka man ämnar bygga. Det är på det sättet man alltid måste komma till en ny organisation, att man, sedan detaljerna först blifvit klargjorda, ordnar det hela på en gång. Jag tror för öfrigt icke att på det pedagogiska området försök böra komma i fråga med afscende på organisationen; utan det är inom ett helt annat gebit, nemligen med afseende å metoderna, som man bör göra försök, helst i parallelklasser, för att pröfva olika metoders duglighet i praktiken.

Hade motionären yrkat bifall till sin motion, så skulle detta från hans synpunkt förefallit mig konsekvent och naturligt. Men nu har han i stället yrkat bifall till reservationen, och jag tvingas därför att sysselsätta mig något med denna, ehuru jag icke skall göra det mer än högst nödvändigt. Ty den, som genomläst reservationen, finner genast att, medan reservanten i princip står på samma ståndpunkt som utskottet, så har han i klämman kommit att förorda något, som rakt strider mot nämnda ståndpunkt, nemligen motionärens förslag, hvilket reservanten genom en långrandig förklaring söker göra till något helt annat, än hvad det i sjelfva verket är. Detta innebär ju en uppenbar motsägelse, och jag lyckönskar den ärade reservanten, om han sjelf förstått, hvad han skrivit. För mig och för utskottets öfriga ledamöter har detta varit omöjligt, och det synes mig väl mycket begärdt, att kammaren skall sysselsätta sig med så dunkla funderingar. Medan jag alltså anser, att motionärens förslag på reala grunder bör förkastas, finner jag, att reservantens förslag både af reala och formella grunder icke gerna kan komma i fråga till antagande.

Utskottet har emellertid icke endast gått negativt till väga och afstyrkt motionen, utan äfven anvisat den väg, man bör inslä för att nå det åsyftade målet, en läroverksreform i praktisk rigtning. Men i stället för att enligt motionärens förslag dela läroverket på längden, hvilket skulle föra till flera från början skilda,

jemsides med hvarandra löpande skolor, vill utskottet dela läroverket *på tvären* i två afdelningar, en nederskola och ett gymnasium med hvar sin olika uppgift. Nederskolan skulle vara afsedd för barna- och öfvergångsåldern samt meddela allmän medborgerlig bildning, gymnasiet åter för yunglingåldern och meddela vetenskaplig förbildning åt dem, som vilja fortsätta vid universitet eller annan högre tillämpningsskola. Gränsen mellan båda skulle dragas vid nuvarande femte klassen. Der ofvanpå skulle finnas *dels* ett fyraårigt latin- och realgymnasium, *dels* också en ettårig avslutningsklass med en afgangsexamen, stäld under offentlig kontroll och medförande en viss kompetens, för att föra de lärjungar ut i lifvet, som vid konfirmationsåldern antingen sluta sin skolgång helt och hållet eller ämna öfvergå till lägre fackskolor.

En sådan organisation tror jag, att man med god vilja lätt nog skulle kunna genomföra inom ramen af de nuvarande kostnaderna för läroverken. Jag anser ock, att den i många afseenden skulle blifva till gagn för det uppväxande släktet. Men vill man främja en dylik lösning af läroverksfrågan, en lösning, som öfverensstämmer med de grundsatser, som Andra Kammaren länge häfdat, då bör man afhålla sig från ett steg i motsatt riktning, hvilket ett bifall till motionärens förslag skulle innebära. Detta skulle för öfrigt medföra äfven andra betänkliga konsekvenser, som jag här icke anser nödigt att gå in på.

Öfvertygad härom, måste jag, herr talman, yrka afslag å reservanteus framställning och bifall till utskottets förslag.

Herr *Höjer* instämde häruti.

Herr *Bäckgren*: Sedan en omändring af vårt elementarskoleväsen blifvit gång på gång bragt på tal, så har regeringen ändtligen vidtagit den lilla åtgärden att föranstalta om inrättande af en ettårig avslutningskurs i praktisk riktning här vid Nya elementarskolan i Stockholm, en kurs afsedd för ett tjugutal af de allmänna läroverkens mångtusende lärjungar. Denna med mycken försigtighet vidtagna, anspråkslösa åtgärd visar tillräckligt tydligt, att vederbörande känna sig här stå på en främmande grund, hvilken de icke anse vara tillförlitlig, och att de beträdd en väg, för hvilken de knappast hysa något förtroende att den skall eller ens kan leda till något lyckligt resultat. Detsamma röjer sig äfven i Kongl. Maj:ts proposition rörande 8 hufvudtiteln, deri de lärda teorierna om omdanandet af vårt elementarskoleväsen icke lyckats att riktigt frigöra sig från en inneboende föreställning och öfvertygelse om att allt nog är bra i det stora hela, som det är. För hvad den allmänna meningen inom landet har funnit, minst sagdt, tvifvelaktigt med afseende å nyttan och nödvändigheten af alla de nu brukliga läroämnena vid elementarläroverken och deras inlärande till det omfång, som kurserna

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt för-söksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

föreskrifva, och för hvad den allmänna meningen redan har utdömt med afseende å lärjungarnes öfveransträngning under terminerna och det extra arbete, som de fått under mellanterminerna i form af feriearbeten, för allt detta hafva vederbörande icke ens haft öra, än mindre tillit och förtroende, och dock är det ju af omsorg för det uppväxande släktets helsa och framtid och i och med detsamma för samhällets framtid, som allmänheten uttalat önskvärdheten af reformer å ifrågavarande undervisningsområde.

Såsom det nu är, är det verkligen icke allenast beklagansvärdt, utan det närmar sig äfven till att vara bekymmersamt. Villigt och tacksamt må erkännas, att statens skolor tillegnat sig undervisningsmetoder, som vid enskilda läroverk blifvit pröfvade och befunna lämpliga. Men det afgörande och bestämmande ordet i afseende å läroämnenas antal och beskaffenhet och kursernas omfång hafva vederbörande ännu till alla delar förbehållit åt sin egen personliga uppfattning att bestämma utan att anse sig böra taga någon hänsyn till hvad den allmänna meningen inom landet säger derom.

Nu har vid denna riksdag af enskild motionär förslag blifvit framlagdt om inrättande af ett sexklassigt läroverk i praktisk riktning, afsedt att meddela den medborgerliga allmänna bildning, som staten för sitt ändamål behöfver och därför måste fordra, ett förslag, som jag tror frambars af regeringen vid 1890 års riksdag, men af Riksdagen då lyckligtvis förkastades i sammanhang med förkastandet af andra läroverksreformer. Huru välmot motionärens förslag än är i syfte att komma in på de efterlängtrade och behöfliga reformernas väg med afseende å undervisningen vid elementarläroverken, så torde dock hans förslag, enligt min anspråkslösa mening, icke alls vara lämpligt. Det ligger nemligen en mycket stor social fara i att vid statens skolor redan i barndomens dagar ingjutes hos ungdomen medvetandet om att en del af ungdomen går den så kallade lärda vägen för att på den vägen nå mera socialt anseende under en i allmänhet sorgfriare tillvaro och i åtnjutande af statens fetare och bättre brödstycken, under det den andra delen af ungdomen skulle känna sig dömd till en anspråkslösare och ringare ställning; å ena sidan förgiftade redan i barndomens dagar af anspråksfull öfverklasskänsla och å andra sidan förderfvade i unga år af afundsjuka och missnöje, som alstra de allra obehagligaste följder.

Men utom detta torde andra svårigheter möta, som redan af en föregående talare påpekats. Det torde nemligen vara svårt att vid den ålder, då barnen skola börja sin undervisning vid läroverken eller vid 9 å 10 års ålder, afgöra, huruvida barnen äro lämpliga för det praktiska eller icke praktiska lifvet. Hos få af barnen torde nemligen anlagen vid så unga år vara så pass utpreglade och märkbara, att icke de sjelfva likasom föräldrarna kunde i afseende å val af lefnadsbana för barnen begå de allra

största misstag, som sedan icke kunde rättas utan uppoffring och kostnad och, hvad värre är, af tid. Just den vackra princip, som nu gör sig gällande vid elementarläroverken, nemligen att de mottaga barn från alla samhällsklasser för att gemensamt undervisa och uppfostra dem till alla nyttiga lefnadsbanor, just denna princip, som vi icke kunna skatta nog högt, men böra med all tacksamhet söka bevara, skulle genom motionärens nu upptagna, jag tror Wennerbergska, förslag blifva rubbad. Såvidt jag förstår och i min ringa mån önskat reformer på undervisningens område, går den allmänna önskan ut på att kurserna vid våra elementarläroverk bättre, än nu är förhållandet, afpassas med hänsyn till ungdomens helsa och det utvecklingsstadium i lifvet, hvori de befinna sig, och att åt ungdomen meddelas sådan undervisning och sådana kunskaper, som staten för sitt ändamål behöfver och den därför måste fordra och som utbilda nyttiga, sedliga och dugliga samhällsmedlemmar. Från allt öfverflödigt belastande med sådana kunskaper, som äro mindre eller icke alls nödvändiga, men kosta både tid och pengar, böra statens skolor frigöra sig och öfverlemnna åt den enskilda smaken och tycket att sörja för sådant. Det nödvändiga är ändå tillräckligt stort och omfattande för att taga den allmänna skolinstitutionens fulla verksamhet i anspråk.

Herr talman! Med anledning af dessa mina åsikter kan jag naturligtvis icke vara med om motionärens förslag, utan yrkar bifall till utskottets afstyrkande hemställan.

Med herr Bäckgren förenade sig herr *Sundblad*.

Herr Lindblad yttrade: I min till betänkandet fogade reservation har jag tillräckligt utförligt framhållit de skäl, som synas mig tala för bifall till motionen. Jag har dock ansett, att motionärens yrkande tål vid en viss begränsning och äfven velat frambålla ett särskildt önskemål, krafvet på en mindre examen på mellanstadiet, som kunde medföra kompetens till vissa yrken och statstjänster. Oaktadt den, minst sagdt, omilda kritik, herr Ernst Carlson från Göteborg nyss uttalat mot min reservation och den deri anförda klämman, skall jag icke tveka att med några ord dröja vid frågan.

Utskottet godkänner delvis motionärens skäl. Utskottet finner, i likhet med motionären, »att det är en väsentlig brist i de allmänna läroverkens organisation, att, ehuru det vida öfvervägande antalet af lärjungarna lemna läroverket på ett tidigare stadium, undervisningen likväl både till plan och metod hufvudsakligen är bestämd af hänsyn till dem, som skola taga mogenhetsexamen. Utskottet delar ock motionärens mening derutinnan, att snara och kraftiga åtgärder äro af behofvet påkallade för att åstadkomma en reform af läroverken, som kan göra dessas undervisning mera

Ang. inrättande af ett serklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

fruktbarande för den stora mängd af lärjungar, som afgår före afhagd mogenhetsexamen». Men sedan, synes det mig, har utskottet icke grundat sitt afslagsyrkande på sakskal, utan på en del kraftuttryck, alldeles i likhet med herr Ernst Carlson, och, jag vågar säga, måhända en förutfattad mening. Utskottet säger nemligen, att motionärens förslag skulle stå »i afgjord strid med det program för läroverksfrågans lösning, som Andra Kammaren i snart två årtionden orubbligt fullföljt», och derjemte, att förslaget redan en gång skulle vara utdömdt af Andra Kammaren. Jag tror icke, att den der striden ännu är afgjord, och beträffande Andra Kammarens förkastelsedom, så förhåller det sig dermed så, att när förslaget första gången såg dagen i en kongl. proposition 1887, kom det aldrig i kammaren under debatt, och då det återkom andra gången 1890, var det sammankoppladt med en hel mängd andra vida viktigare förslag, och när dessa föllo, var det helt naturligt, att denna lilla förändring med Jakobs läroverk icke skulle kunna tillvinna sig något bifallsyrkande. Detta kan väl ej hindra, att förslaget, i fall det innehåller något klokt, skulle kunna, ehuru det fallit en gång, åter uppstå efter åtta års förlopp. Det är ganska egendomligt med detta förslag, att det åberopar såsom auktoritet samma ecklesiastikminister, som äfven har afgifvit det förslag, som i en följande motion, som äfven i dag föreligger, är på nytt framdraget af herr Carlson. Då herr Sahlin åberopar den auktoriteten, heter det, att förslaget är reaktionärt, men då herr Carlson åberopar samme man, kallas han en framstegsman. Huru hänger det i hop med detta?

Det myckna talet om förslaget såsom reaktionärt och om utländskt mönster m. m. har inom utskottet, vågar jag påstå, spelat en icke oväsentlig roll. Jag kan icke förstå, huru man kan på förhand angifva ett förslag såsom reaktionärt, innan man vet, hvilka kurser regeringen på grund af en eventuel riksdags-skrifvelse möjligen kan finna lämpligt att utarbete och bestämma för det nya läroverket.

Motionären är nu lifligt öfvertygad om, att det behöfver göras försök med ett från grunden praktiskt läroverk, och har därför framställt sin motion och kritiserat det försök, som vid Nya elementarskolan är gjordt med användande af de förstudier, som der äro grundläggande för studentexamen. Jag är, i likhet med motionären, öfvertygad om nyttan af ett sådant försök, och framför allt vill jag dermed få se, hvad herrar lärare verkligen *mena* med en praktisk undervisning och ett praktiskt läroverk. Det vore för öfrigt icke första gången man finge använda det gamla talesättet, att man måste krypa, innan man kan gå. Det är just på grund häraf jag sökt göra af motionärens förslag hvad göras kunde. Motionären var sjelf närvarande i utskottet och framstälde den uppfordran till utskottet: »Gör med min motion hvad ni vill och kan; men gör *något* för att uppnå ett resultat».

Och just för att se, om det är möjligt att kunna få ett läroverk praktiskt anordnad, bland alla de andra, just därför har jag velat bearbeta motionärens förslag med de inskränkingar, som kunde finnas lämpliga, och öfverlemnade saken till regeringens vidare bestämmande.

Ang. inrättande af ett serklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

Herr talman! På grund häraf yrkar jag bifall till reservationen.

(Forts.)

Herr Hammarlund: »Något måste göras», sade den förste talaren, och den näst föregående talaren har vidare utvecklat samma tanke. Men deraf, att man är öfverens om, att något måste göras, följer väl icke, att just *det* måste göras, som nu kommit fram, helst detsamma står i strid med hvad Andra Kammaren förut beslutat. Tvärtom synas alla skäl tala för, att just detta icke bör göras, utan något annat.

»Försök» äro visserligen bra, men man bör akta sig för att göra försök blott för försökets skull, utan man måste på förhand vara något så när på det klara med, hvart man vill komma. Vill man då verkligen komma dit, motionären har ifrågasatt? Vill man verkligen hafva en skola, der man redan vid 9 års ålder fränskiljer barnen och säger: De och de skola ingå i en sådan här praktisk skola och blifva praktiska män? Kan man männe redan vid så tidig ålder göra ett sådant urval? Jag tviflar derpå.

Andra Kammaren har ock förut, när ett dylikt förslag varit före, ogillat detsamma. Kammaren har tvärtom genom sitt beslut år 1893 uttalat sig för praktiska läroverk, byggda ofvanpå folkskolan, läroverk, i hvilka man fordrar hela folkskolekursen för inträde och der inträdesåldern sålunda skulle vara 12 à 13 år.

Sedan föreliggande utskottsbetänkande utdelats i kammaren, har ett nytt skäl tillkommit för afslag å motionen. Jag skall be att få återöppna detta skäl. Statsutskottet har i går vid behandlingen af lärarnes lönefråga haft anledning att vidröra läroverksfrågan i dess helhet, icke blott — som vi i tillfälliga utskottet — frågan om ett s. k. praktiskt försöksläroverk. Detta statsutskottets betänkande kommer antagligen om en liten stund att utdelas här på våra pulpeter. Jag skall tillåta mig att göra några citat från detta statsutskottsbetänkande. Utskottet framhåller, att enligt den nuvarande skolorganisationen måste för lärjungarne redan vid 12 à 13 års ålder träffas ett val af bildningslinie. Märk: 12 à 13 års ålder, hvilket statsutskottet finner vara oegentligt, under det motionären vill gå ännu längre ned och afskilja dem vid 9 års ålder.

»Ett bättre förhållande», fortsätter statsutskottet, »skulle inträda, om latinets, såsom ofta blifvit föreslaget och såsom af allt flera vetenskapsmän och skolmän påyrkas, uppflyttades till nedre sjetten klassen. Då skulle undervisningen på skolans hela nedre stadium kunna planläggas för en vid konfirmationsåldern afslutad

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

allmänbildande skolkurs, hvilken vore tillräcklig för blifvande lefnadsbanor, vare sig dessa, såsom i det mindre antalet fall blefve händelsen, skulle falla inom de lärda yrkena, eller de, såsom för flertalet lärjungar skulle ske, direkt eller efter fortsatta studier i speciella fackskolor skulle förläggas till det praktiska lifvet. Ur skolarbetets synpunkt skulle en enhetlig undervisningsplan för det nedre stadiet jemväl medföra betydande fördelar genom den samling af de på nederskolans område verkande arbetskrafterna, som densamma skulle medgifva och föranleda, hvarjemte för såväl de särskilda kommunerna som staten lätnader vid läroverkens organisation sålunda skulle beredas». Statsutskottet slutar med »att uttala den uppfattningen, att en förändrad undervisningsplan för de allmänna läroverken bör utarbetas på grundvalen af latinets uppflyttande till nedre sjetten klassen och hela nederskolans enhetliga organisation såsom förberedande för en vid konfirmationsåldern afslutad allmänbildande skolkurs».

Jag önskar och hoppas lifligt, att detta statsutskottets uttalande må här i denna kammare blifva godkänt om några dagar. Men om kammaren står på samma ståndpunkt, som statsutskottet här gjort, kan kammaren icke bifalla ett sådant förslag, som motionären framställt, ty det står stic i stäf mot hvad statsutskottet uttalat och denna kammare förut flere gånger beslutat.

På grund af hvad det tillfälliga utskottet här anfört och ytterligare med stöd af hvad jag nu tillåtit mig citera från statsutskottets utlåtande angående åttonde hufvudtiteln, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Hammarlund instämde herr *Ivar Månsson*.

Herr Ernst Carlson: Först och främst ber jag att få uttala mitt lifliga instämmande i det uttalande, som en ärad talare på nerikesbänken nyss gjorde i denna fråga. Jag tror, att han träffade en vital punkt af saken, då han yttrade, att vi måste väl tänka på de sociala, hygieniska och rent pedagogiska faror, hvartill okloka anordningar lätt leda. Vi böra därför icke vara med om hvilket försök som helst, utan måste framför allt se till, att försöket, om det skall anställas, går i den rätta riktningen. Det är också onödigt att nu upprätta ett nytt försöksläroverk, då staten redan har ett dylikt läroverk i Nya elementarskolan i Stockholm och man ännu icke vet något om utfallet af det der nyss påbörjade försöket med den s. k. praktiska afslutningsklassen.

Dernäst ber jag att få med några ord vända mig till den ärade utskottsledamot på södermanlandsbänken, som nyss påstod, att jag mot hans reservation utöfvat en omild kritik, men icke anfört några egentliga sakskaäl. Jag sade dock, att hvar och en, som genomläst hans reservation, skall finna, att dess princip strider mot konklusionen. Det påstår jag fortfarande, och jag

skall, dertill uppfordrad, nu gifva närmare skäl för rättigheten af mitt påstående. I reservationen heter det nemligen på femtonde sidan: »Motionären har åberopat sig på de i statsrådsprotokollen för den 14 februari 1887 och 7 februari 1890 angifna grunderna för ett dylikt läroverk.» Ja, det har motionären gjort. Undersöker man nu dessa grunder något närmare, finner man, att det åsyftade försöksläroverket måste afse upprättandet af en tredje bildningslinie vid sidan af de två, som vi redan hafva. Längre ner på samma sida anför emellertid reservanten: »Liksom utskottet, anser äfven jag, att inom de fem nedre klasserna bör blott finnas en enda linie med kursernas anordnande i så praktisk riktning som möjligt och att detta skulle blifva den gemensamma bottenskola» o. s. v. Således anser ju reservanten, liksom utskottet, att det i de fem lägre klasserna bör finnas endast en gemensam bildningslinie, men icke desto mindre förordar han ett försök, som går i rakt motsatt riktning och afser att åstadkomma en ny särskild bildningslinie, dervid sammankopplande mycket olika organisationsplaner till ett försök. Huru hänger detta i hop? För mig är det omöjligt att begripa, huru sådant skulle låta sig göra. Jag önskar, att reservanten skulle få praktisera det sjelf; ty jag tviflar på, att någon annan skulle vilja eller kunna göra det.

Vidare påstod samme ärade talare, att jag ena gången icke ville vara med om ett förslag af förra statsrådet Hammarskjöld, men att jag den andra gången sjelf i en motion hade tagit upp ett förslag af nämnda statsråd. Med afseende härpå vill jag endast svara, att jag aldrig har förstått att, såsom reservanten synes fordra, »*jurare in verba magistri*», icke en gång »*in verba ministri*». För mig är det icke hufvudsaken, *hvem* som framställt ett förslag, utan att förslaget är godt, och dermed hoppas jag ha klargjort min ställning i den saken.

Både motionären och reservanten önska, att något skall göras. Det önskar utskottet lika lifligt, men utskottet har funnit, att åtgärderna böra gå i helt annan riktning än den, motionären föreslagit. Jag vill gerna medgifva, att motionären påpekat en brist och en ganska i ögonen fallande brist hos läroverken, hvilken måste afhjelpas: men jag bestrider, att den utväg, som han anvisat för bristens afhjelpande, är den rätta. Jag tillstår äfven, att det ligger något bestickande i sjelfva namnet: »ett praktiskt försöksläroverk». Men går man saken närmare in på lifvet, finner man snart, att det s. k. praktiska läroverket i utförandet skulle blifva ganska opraktiskt och att den af motionären förordade vägen icke kan vara den rätta. Jag frågar då: bör man inlåta sig på ett sådant försök?

Jag bestrider ingalunda, att motionären från sin ståndpunkt åsyftat en reform i bästa mening. Men från deras sida, som önska, att det lägre stadiet af läroverken skall blifva en gemen-

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

Ang. inväntande af ett sexklassigt praktiskt för-söksläroverk i Stockholm.
(Forts.)

sambhetskola för alla lärjungar, både för dem, som sluta vid konfirmationsåldern, och för dem, som skola fortsätta — från deras sida, som, långt ifrån att önska, att liniernas antal skall ökas från två till tre, vilja, att de nuvarande båda bildningslinierna fram till konfirmationsåldern skola sammanslås till en — från deras sida måste det ifrågasatta förslaget framstå såsom en *reform bakåt* och bör alltså icke accepteras.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt förut framställda yrkande.

Herr Berg: Jag skall bedja att få yttra ett par ord med anledning af reservationen.

Reservanten frambåller, att det af honom förordade experimentet icke skulle medföra några synnerliga kostnader, och deri har han ju fullkomligt rätt. För fullständighetens skull torde det emellertid böra påpekas, att den omorganisation af våra allmänna läroverk, till hvilken detta experiment ju endast skulle utgöra en *inledning*, sannerligen icke skulle blifva billig. Ty hvad innebär denna af reservanten med experimentet egentligen åsyftade omorganisation? Jo, för det första att våra tjugutvå femklassiga läroverk skulle tillökas med en ny klass, för det andra att våra trettiosex högre läroverk likaledes skulle tillökas med en ny klass, parallel med den nuvarande sjettedre klassen. Detta ensamt skulle blifva minst femtioåtta nya läroverksklasser, för hvilka dessutom reservanten vill hafva hvad han kallar en ny »lärarestam», det vill säga en ny sorts lärare. För min del antager jag derjemte, att reservanten icke vill helt och hållet indraga våra så kallade småläroverk, och att han icke heller vill låta dem kvarstå alldeles oreformerade, utan att han vill låta äfven *dem* föra fram till en så kallad praktisk afslutning. Om jag har rätt i denna min förmodan, så tillkommer för det tredje, att hvart och ett af våra sjutton treklassiga läroverk skall tillökas med tre klasser, att hvar och en af våra tre tvåklassiga pedagogier skall tillökas med fyra klasser och att vår enklassiga pedagogi skall tillökas med fem klasser. Tillsammans skulle således för denna tillämnade omorganisation af våra läroverk krävas minst ett-hundratjugusex nya läroverksklasser. Hvad detta skulle göra i kronor, kan jag, åtminstone för tillfället, icke uppgifva.

Emellertid medgifver jag villigt, att den skolorganisation, som åsyftas af reservanten, i alla händelser skulle blifva billigare än den, som påtagligen åsyftas af *motionären*, ty han vill, såsom allmänt bekant är, hafva *tre* system af läroverk, för det första latinläroverk, för det andra realläroverk och för det tredje praktiska läroverk, hvilka alla skulle skiljas från hvarandra ända från nedersta klassen. Det blir en betydande kostnad naturligtvis, om en sådan organisation skall genomföras.

Då kostnaden alltid spelat en hufvudroll vid läroverksfrågans bedömning, men hvarken motionären eller reservanten ansett lämpligt vidröra den sidan af saken, har jag för min del tunnit skäligt, att äfven den blefve under debatten vidrörd. Jag instämmer för öfrigt med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

Herr Sahlin: Herr talman, mina herrar! Då det från herr Carlsons sida framhållits, att man skall söka utveckla vår reallinie på ett praktiskt sätt, och herr Hammarlund med instämmande citerat ett uttalande från statsutskottet om att få en enhetlig plan för nederskolan, baserad på latinets uppflyttande till nedre sjetten klassen, så synes det mig, som om båda dessa herrar skulle kunna erkänna, att när jag tillstyrkt antagandet af reservantens förslag, detta äfven från denna allmänna standpunkt, som af herrar Carlson och Hammarlund framhållits, innebär en åtgärd, som bör kännas lugnande och som bör göra, att man vid den stora läroverksreformens genomförande känner sig stå på fast grund.

Visserligen kan Riksdagen — och det har försökts, fastän det icke lyckats — tvinga en regering att ändra en utfärdad skolplan; visserligen kan en regering, fastän det ännu icke försökts, tvinga skolan till ett hastigare genomförande af en stor omorganisation på papperet; men hvarken Riksdagen eller regeringen kan i sak genomföra en sådan omorganisation med stark fart, därför att lärarekrafterna icke räcka till. Vi hafva temligen nyss försökt en omorganisation, om jag så får kalla det, i alla fall en väsentlig förändring med afseende på språkundervisningen i läroverken. Jag, som sjelf passerat skolan under den tid, då detta försök genomfördes, kan äfven, då jag tillika ser tillbaka på min egen lärareverksamhet och min verksamhet i profärskurser såsom föreståndare för den teoretiska afdelningen deraf vid ett läroverk, jag kan, säger jag, försäkra, att fastän omorganisationen ganska lätt genomfördes på papperet, det dröjde lång tid, innan man upphörde att undervisa de lägsta klasserna i latin, ehuru det gick under namn af tyska. Det dröjer ganska länge, innan man kan genomföra en reform, helt naturligt, därför att man hänger fast vid gamla metoder och gamla åskådningssätt. Det är därför man vid genomförandet af en större reform måste försöka på en punkt, vid ett läroverk, och der utarbета en metod samt utbilda lärare, som kunna verka i den riktning, i hvilken man vill gå. Just ur den synpunkten är det, som jag till herr Carlsons stora förvåning kunnat förena mig i reservantens yrkande. Genom hans yrkande bortfaller fullständigt krafvet på en organisation med tre linier.

Der kvarstår endast, att man nu skall göra ett försök, och jag har den förvissningen, att får man blott sätta handen till

Ang. inrättande af ett serklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

plogen, så kommer man nog snart underfund med huru man skall plöja, men resonnerar man blott så: detta sätt är galet, detta skola vi ej taga, utan detta, nej detta, nej detta, då kommer man aldrig i väg. Derför äfven om det skulle gå derhän, att våra läroverk skulle fullständigt omorganiseras genom latinets framskjutande, så anser jag det synnerligen klokt att sätta handen till plogen och vidtaga förberedande åtgärder. Just detta är det, som är hufvudsaken i mitt yrkande. Att jag som motive-ring framhållit mina pedagogiska teorier, är ju naturligt. Att jag kan förena mig med dem, som hafva helt andra pedagogiska teorier än jag, är heller ej så underligt. Det beror på att jag, liksom den talare, som åsyftades, tror på försöket: får man blott göra ett försök, så skall man nog finna det rätta, men om man icke vill eller får försöka, skall man aldrig finna det rätta.

Herr Lindblad: Jag skall icke vara mångordig. Jag har icke varit mycket med vid läroverksfrågors behandling inom riksdagen, men så mycket har jag lärt mig redan, att icke blir lättheten att lösa dem större, ju mer man talar om dem — det har herr Fridtjuv Berg nyss visat på ett eklatant sätt.

I motionen och i reservationen är det ju nämndt om endast ett enda försöksläroverk, och huru man under sådana förhållanden kan deducera fram sådana vidlyftiga kostnader på en gång, som dem herr Berg nyss nämnde, kan jag icke förklara. För öfrigt tror jag, att det tillfälliga utskottet icke behöfver befatta sig med kostnadsfrågan, den kommer väl i sinom tid att lösas af statsutskottet.

Jag märker, att några af de föregående talarne rigtat sitt hufvudanfall på den sociala sidan af saken och dervid framhållit, att meningen skulle vara att redan från första början få en isärgång på läroverkets nedre stadier, hvarigenom skulle uppstå vissa sociala vådor. Herr Hammarlund har äfven upprepat samma skäl, och därför anser jag, att jag bör läsa upp, hvad jag i detta afseende yttrat i min reservation. Herr Carlson anförde det visserligen, men då han blott anförde det delvis, torde det kanske vara lämpligt att taga det från början till slut. Jag yttrar nämligen på sid. 15 i utlåtandet: »Liksom utskottet anser äfven jag, att inom de fem nedre klasserna bör blott finnas *en enda linie* med kursernas anordnande i så praktisk rigtning som möjligt och att detta skulle blifva den *gemensamma bottenskola*, på hvilken såväl en »mindre studentexamen» — jag har valt det namnet — skulle kunna tagas efter ett års ytterligare studier, som en större »universitetsexamen» efter fyra års studier. Latinet skulle då helt naturligt uppflyttas i den sjette klassen, der man börjar grundlägga speciella studier för universitets- eller högskoleexamen. Att »det dyrbara försöksmaterialet» — ungdomen — skulle taga någon skada i ett dylikt praktiskt läroverk, kan jag

ej föreställa mig, lika litet som jag befarar att läroverket skulle lida brist på lärjungar, så snart allmänheten väl fått klart för sig, att det skulle bli ett verkligt försök att bibringva praktisk elementarbildning.»

Ang. inrättande af ett sexklassigt praktiskt försöksläroverk i Stockholm.

(Forts.)

Dermed tror jag, att jag alldeles brutit udden af herr Hammarlunds anmärkningar beträffande den plan, som antydts i reservationen, och äfven om motionären, såsom han ju nyss erkänt, åsyftat något annat, så skulle det icke medföra någon fara att nu rösta för reservationen.

Herr Ernst Carlson vill framhålla, att genom formuleringen af sjelfva klämman det skulle blifva en viss motsats mellan motionärens yrkande och de nutida försöken i Nya elementarskolan, men det beror naturligtvis på, att läroverksfrågan på den mellanliggande tiden af 8 år har ryckt så pass framåt, att de teorier, som funnos väl grundade 1887 och 1890, nu äro i någon mån modifierade genom det nu anordnade försöket vid Nya elementarskolan.

För resten behöfver man, synes det mig, icke alls vara bekymrad, om Riksdagen eller Andra Kammaren, som det nu närmast gäller, skulle besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t i nu antydda syfte, ty jag är öfvertygad om, att regeringen kan utjemna vida större motsatser än dem, som herr Carlson nu sparat i min reservation.

Jag ber fortfarande att få yrka bifall till min reservation.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner dels på bifall till utskottets hemställan och dels på afslag derå och bifall i stället till herr Lindblads reservation; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Herr Lindblad begärde likväl votering, hvilken ock företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Andra Kammarens första tillfälliga utskott hemställt i förevarande utlåtande n:o 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställan bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Efter röstsedlarnes uppräknande befans, att 162 ledamöter röstat ja och 32 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Om utsträckt
rätt för real-
student att af-
lägga vissa
förberedande
akademiska
examina.

§ 9.

Härefter föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 20, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om utsträckt rätt för realstudent att af lägga vissa förberedande akademiska examina.

Med hufvudsakligt tillstyrkande af ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *Ernst Carlson* afgifna motion hemstälde utskottet i detta utlåtande,

att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte utfärda bestämmelser af innehåll:

1) att såsom vilkor för afläggande af förberedande examen till kansliexamen ej vidare må fordras kunskap i latin, samt att latin må utgå såsom ämne i nämnda förberedande examen;

2) att såsom vilkor för afläggande af förberedande examen till rättegångsverken af den, som undergått mogenhetsexamen å reala linien, ej må fordras annan kunskap i latin än den, som, på sätt Kongl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, genom muntlig pröfning ådagaläggas i en mindre kurs, motsvarande ungefär de nuvarande fordringarna för godkända kunskaper i latin vid flyttning till nedre sjunde klassen af de allmänna läroverken, samt att latin må utgå såsom ämne i nämnda förberedande examen;

3) att såsom vilkor för afläggande af medicinsk-filosofisk examen af den, som undergått mogenhetsexamen å reala linien, ej må fordras annan kunskap i latin än den i föregående moment för förberedande examen till rättegångsverken angifna.

I en vid utlåtandet fogad reservation hemstälde deremot herrar *Pettersson* i Österhaninge, *Lindblad* och *Bengtsson* i Häradsköp, att motionen för närvarande icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda.

I fråga härom anförde nu:

Herr *Pettersson* i Österhaninge: Då jag, herr talmän, för några och tjugo år tillbaka begaf mig till universitetet, fick jag nogsamman erfara de svårigheter, hvilka en realstudent, som ville aflägga en akademisk examen, hade att genomkämpa. Ja, man rådde mig helt enkelt att packa in och begifva mig till mitt land igen.

Sedan jag aflagt denna personliga bekännelse, torde jag väl knapast med skäl kunna misstänkas för att vara någon förstucken latinvän, som »lider af någon olycklig kärlek till detta språk» och som brinner af begär att så länge som möjligt stänga vägen för realister. Jag har tvärtom gladt mig åt de favörer, som under den gångna tiden kommit dem till del, bland hvilka jag särskildt vill erinra om rättigheten för dem att vid läroverken få komplettera i de klassiska språken, en rättighet, som, om den på min tid varit medgifven, af mig skulle ansetts som en betydande lättvad. Dessutom har genom den nya stadgan angående filosofie kandidat- och licentiatexamina af den 17 april 1891 tillträdde till nämnda examina inom matematiskt naturvetenskapliga ämnesgrupper lemnats åt realstudenter.

Om utsträckt rätt för realstudent att aflägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

Såsom ytterligare bidrag till åstadkommande af jemnbördighet emellan de båda bildningslinierna har nu motionären föreslagit, att latinet skulle helt eller delvis utgå ur vissa förberedande examina, som leda in på de medicinska och juridiska områdena. Jag vill nu icke tvista med honom om latinets ställning i dessa examina. Jag vill tvärtom erkänna rättigheten af hvad utskottet har sagt särskildt hvad vidkommer den blifvande läkaren, eller att realstudentens bildning, omfattande större insigter i naturvetenskapliga ämnen och moderna språk, kan betraktas såsom en lämpligare grundval för hans akademiska studier än latinstudentens.

Men, mine herrar, jag ser denna fråga i samband med en annan, en fråga, som länge stått på dagordningen, en fråga om hvilken det alldeles nyss har mycket ordats, en fråga som börjar tilldraga sig allt större uppmärksamhet såväl inom som utom pedagogiska kretsar. En fråga som utskottet i sitt nyss behandlade betänkande har förklarar vara »ett af de mest aktuella krafven beträffande läroverksreformen»: frågan om inrättande på läroverkens mellanstadium af en allmänt medborgerlig examen, medförande kompetens till vissa yrken och statstjänster. Men hvad har då denna fråga att göra med den andra, kunna väl herrarna med skäl utropa? Att ett visst samband mellan dem båda förefinnes, erkänner till och med motionären redan i ingressen till sin motion. Detta blir tydligare, om man tager i betraktande att genom denna examens införande antalet studenter, »hvilket» — jag anför motionärens egna ord — »redan torde vara stort nog», skulle minskas.

Nu lär väl ingen kunna påstå, att den här föreslagna åtgärden skulle medföra någon *minskning*, utan snarare tvärtom en ökning, ity att realstudenternas antal med hvarje år ökas, såsom visas af de statistiska uppgifterna. Den inträdande minskningen å ena, och den befarade ökningen å andra sidan skulle sålunda komma att uppväga och utjemna hvarandra, derest de ifrågasatta reformerna genomfördes *samtidigt*. Mången yngling, som

*Om utsträckt
rätt för real-
student att af-
lägga vissa
förberedande
akademiska
examina.*

(Forts.)

saknar håg och begåfning för mera vetenskapliga studier, men eger fallenhet för praktisk verksamhet, skulle icke då såsom nu släpa sig fram till mogenhetsexamen, då den bästa tiden för inträde i de praktiska yrkena är försuten och ingen annan väg återstår än den, som leder till de redan öfverfyllda universiteten, med en i fjerran vinkande anställning i statens tjänst såsom framtidsmål.

Det öfverskott af jurister, som aspirera på ganska ringa sysslor, visar nogsamnt att på den banan behöfva icke flere lockas in. Såsom ett å propos för dagen vill jag erinra herrarna om en notis, som förekom i gårdagens tidningar under rubriken »Trångt å tjenstemannabanan» och deri såsom exempel anfördes, att en e. o. hofrättsnotarie blifvit anställd såsom utmättningsman i Öfverståthållareembetet.

Nu säger visserligen utskottet — och de som skola föra dess talan komma helt säkert att mycket kraftigt betona detta moment —: »Ändringen af latinets ställning i de förberedande akademiska examina skulle äfven på ett viktigt sätt bidraga att bryta väg för en läroverksreform i den riktning, Andra Kamraren tänkt sig densamma, nämligen med latinets uppskjutande till sjette klassen och det lägre stadiets ombildning till en gemensam skola för alla läroverkets lärjungar.»

Men utskottet erkänner i nästa punkt, »att meningarna möjligen kunna vara delade, hvilkendera reformen som bör gå förut, läroverkens eller det akademiska examensväsendets». Detta är just, mine herrar, hvad meningarna i verkligheten äro; de äro delade. Vi reser vanter hålla före att, *sedan* en sådan allmänt medborgerlig examen blifvit införd såsom en väl behöflig afledare från tillströmningen å den lärda banan, man då må göra hvad man kan för att likställa dem, som utgått ur latin- och realgymnasierna och derefter ämna fortsätta sina studier. Och då jag hoppas och tror, att lösningen af den första frågan icke kan länge uppskjutas, så följer ju också deraf, att jag hyser den förhoppning, att den af motionären föreslagna reformen icke heller skall behöfva länge vänta på sin lösning.

Hvilken uppfattning, som flertalet af skolmännen inom denna kammare hafva i denna fråga, det framgår af de instämmanden, som motionären fått från deras sida. Hvad herrarne i öfrigt kunna tänka om den här saken, känner jag icke; men i den omständigheten, att kammaren nyss godkänt ett utlåtande, der behofvet af en sådan examens införande på det starkaste betonades, och i den tron, att vi kring denna fråga böra samlas så kraftigt som möjligt och icke låta den undanskymmas af några detaljändringsförslag, finner jag skäl nog att yrka bifall till den reservation, som af mig jemte herrar Ernst Lindblad och J. V. Bengtsson afgifvits, eller »att herr E. Carlsons förevarande motion

för närvarande icke måtte till någon Andra Kammarens åtgärd föranleda».

Herr *Bengtsson* i Häradsköp instämde häruti.

Herr Ernst Carlsson: Herr grefve och talman, mina herrar! I skolfrågor pläga, såsom kammarens medlemmar hafva färsk erfarenhet af, åsigtterna gå i sär. Ett utskottsutlåtande uti en fråga rörande läroverken eller universiteten, som saknade reservation, torde väl nästan få betraktas som en abnormitet, för så vidt frågan hade någon större vikt och betydelse.

I förevarande fall har emellertid endrägten varit ovanlig. Nio af kammarens praktiska skolmän hafva framburit denna motion, och jag tror mig icke löpa fara att röna motsägelse, då jag påstår, att äfven öfriga skolmän inom kammaren, möjligen med något enstaka undantag, gilla motionens syfte. I utskottet har icke heller tvistats om ändamålsenligheten af den föreslagna åtgärden, en åtgärd, som för öfrigt redan mer än för tio år sedan efter verkställd pröfning af Kongl. Maj:t i nu föreslagna omfång funnits lämplig.

Man har inom utskottet endast haft olika tankar i fråga om tiden för reformens genomförande. Medan majoriteten inom utskottet, bestående af sex medlemmar — i likhet med de praktiska skolmännen — yrkat på oförtöfvadt genomförande af ifrågavarande lilla reform, så hafva tre reservanter för närvarande velat skjuta den åt sidan, förebärande, att »endast under förutsättning af och i samband med införandet på läroverkets mellanstadium af en allmänt medborgerlig examen med kompetens till vissa yrken och statstjänster» i frågavarande reform borde genomföras.

Denna reservanternas mening, som en af dem nyss ytterligare understrukit, innebär, såsom herrarne torde finna, en sammankoppling af två mycket olika frågor. I motsats till den åsyftade ärade reservanten vågar jag nemligen påstå, att de två frågorna om en examen på läroverkets mellanstadium å ena sidan och examensfordringarna i latin i de förberedande akademiska examina å den andra icke ega något organiskt samband, utan bäst lösas skilda från hvarandra. Huru mycket man än må ifrå för införandet af en medborgerlig examen på mellanstadiet — och för den saken är jag lika mycket intresserad som reservanterna — icke tro väl herrarne, att de lärjungar vid läroverken, som ämna blifva jurister och läkare, låta sig lockas af en dylik examen att afstå från de för dessa banor erforderliga studierna vid akademien? Det är ju för helt andra kategorier af lärjungar, som nämnda examen är afsedd att verka afledande, så att icke allt för många kasta sig in på den lärda vägen.

Icke tror jag heller, att man skulle kunna förr framkalla

Om utsträckt rätt för realstudent att af-lägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

*Om utsträckt
rätt för real-
student att af-
lägga vissa
förberedande
akademiska
examina.*

(Forts.)

en dylik examen på mellanstadiet genom att, såsom den föregående talaren förordade, koncentrera sig på en sådan åtgärd och hålla den nu ifrågasatta inskränkningen af latinfordringarna i de förberedande akademiska examina tillbaka. Huru skulle väl den nämnda koncentreringsgången gå till? Båda frågorna ligga ju inom området för Kongl. Maj:ts administrativa lagstiftningsrätt. Riksdagen kan i den ena frågan som i den andra endast uttala sin undersåtliga önskan och bunde således genom ett sådant tillvägagående endast händerna på sig sjelf. Det förefaller mig något konstigt att säga: vi vilja icke begära det ena, förrän vi också kunna komma oss för med att begära det andra. Detta vore en visnepolitik, som jag tror måste blifva skäligen ofruktbar och sannolikt i tillämpningen skulle förete en bekräftelse på det gamla ordstäfvet: »den som gapar öfver mycket, mister ofta hela stycket». Då anser jag det vara vida bättre, att vi med Thorild »låta detta vara detta» och taga en sak i sänder. På det sättet torde man säkrast nå målet i båda afseendena.

Mot det föreliggande förslaget hade den ärade reservanten egentligen icke mer än två skäl att anföra. Det ena var ett exempel, som han hemtade från sin egen erfarenhet. Han hade, sade han, ehuru realstudent, lyckats öfvervinna svårigheterna att komma fram på den teologiska banan. Men icke alla hafva den talang och energi, som den ärade representanten från Österhaninge besitter, och icke alla tänka heller gå den teologiska vägen, som ju lär ha sina egna omständigheter. Här är fastmer fråga endast om dem, som skulle söka inträde på den juridiska eller medicinska banan, hvilket gör skilnaden stor.

Det andra af reservanten anförda skälet var hans farhåga, att den ifrågasatta åtgärden skulle medföra en stark tillströmning af studenter till universitetet. Detta skäl har emellertid utskottet redan vederlagt på sid. 15 i betänkandet, och jag tror icke, att det skälet gerna kan komma att inverka på någon, som närmare känner saktörhållandena. Ett sådant skäl har heller icke framdragits af någon af de sakkunniga myndigheter, som yttrat sig under frågans behandling. Dels är nemligen studentexamen på den reala linien redan i och för sig genom de höga fordringarna i matematik samt de många skriftliga profven svårare än studentexamen på latinlinien, och den blifver det naturligen ännu mer genom en tilläggskurs i latin, hvadan farhågan att många skulle välja den svårare vägen väl måste anses obefogad. Dels är det för visso helt andra omständigheter än den nu ifrågasatta lilla jemkningen i latinfordringarna för fyllnadspröfning i mogenhetsexamen, som bestämma tillströmningen af studenter till akademien. Denna beror väsentligen på utsigten att komma fram på olika banor, en omständighet, hvilken oemotståndligt verkar som en regulator i nämnda afseende, ehuru kanske icke alltid omedelbart, utan först så småningom.

Jag tror sålunda, att denna farhåga kan rubriceras under kategorien »onödiga bekymmer». Dessutom — skulle verkligen en sådan tillströmning mot förmodan komma att ega rum, så ligger ju botemedlet ofantligt nära till hands: man insätter latinet igen med de gamla fordringarna. Det kan då fortfarande få tjänstgöra som pedagogisk fågelskrämma, en rol, som jag för min del ej finner vara fullt värdig ett så gammalt och hedervärdt kulturspråk som just latinet.

Hvad åter beträffar fördelarne af den åsyftade reformen, så ligga dessa, såsom i motionen och utskottsutlåtandet påpekats, nära till hands. I en tid som vår, då landets ungdom i allt vidsträcktare kretsar söker den reala bildningen, blir det en pligt för lagstiftaren att söka undanröjda de onödiga och föräldrade hinder, som resa sig i vägen för att hvar och en skall få välja den lefnadsbana, hvartill håg och fallenhet kalla honom. Det måste blifva en vinst för staten lika väl som för den enskilde, att så kan ske.

Vidare är för vissa lefnadsbanor, t. ex. läkarens, såsom af sakkunnige framhållits, realstudentens bildning med en liten tilläggskurs i latin till och med lämpligare än latinstudentens, för andra banor åter, såsom den praktiska juristens, lika lämplig som dennes.

Slutligen — och det har utskottet särskildt påpekat — skulle en liten reform sådan som den här föreslagna vara egnad att bryta vägen, indirekt åtminstone, för en reform af läroverken i den riktning, som Andra Kammaren länge påyrkat och som statsutskottet i det utlåtande, hvilket just nyss blifvit utdeladt, ytterligare funnit sig föranlåtet att ytterligare påyrka.

Då jag sålunda finner, att den starka tillväxten af realinien i våra dagar särskildt påkallar en reform sådan som den här ifrågasatta; då de sakkunniga myndigheterna redan pröfvat och tillstyrkt de föreslagna åtgärderna; och då dessa, långt ifrån att vara hinderliga för andra önskvärda reformer, snarare kunna sägas vara egnade att bana väg för sådana, skall jag, herr talman, tillåta mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Då denna fråga rör universiteten och specielt rör examina, i hvilka jag delvis är examinerare, må herrarne ick finna det underligt, att jag i denna fråga yttrar några ord. För min del tror jag icke, att i vår tid klassisk bildning är nödvändig för en högre medborgerlig bildning, än den folkskolan afser att meddela, ja icke ens för hvarje högre vetenskaplig bildning. Men det fordras uti ett kulturland, att det fins en specielt humanistisk bildning, på samma sätt som det fordras i ett kulturland, att det fins en specielt matematisk-naturvetenskaplig bildning. Den specielt matematiska bildningen är icke nödvändig för en allmän medborgerlig bildning, men den bör

Om utsträckt rätt för realstudent att aflägga vissa förberande akademiska examina.
(Forts.)

*Om utsträckt
rätt för real-
student att af-
lägga vissa
förberedande
akademiska
examina.*

(Forts.)

dock finnas. Så ock med den specielt humanistiska, och för den specielt humanistiska bildningen är klassisk bildning nödvändig. Jag tillåter mig med anledning häraf säga något, som jag borde hafva sagt vid föregående frågas behandling, men jag ville icke då förlänga diskussionen genom att särskildt uppträda. Jag är lifligt öfvertygad om att en läroverksreform bör gå i den riktning, utskottet i den frågan antydt, nemligen att det bör vara en gemensam medborgerlig bildning, hvarifrån den högre vetenskapliga utgrenar sig. Men jag skiljer mig ifrån utskottet med afseende å den specielt humanistiska, hvilken jag anser böra begynna tidigare än i sjetten klassen, och det af följande skäl. Nog vet jag, att en begåfvad yngling kan hinna lära sig latin först i sjetten, men då får han förnöta de år — 16:de och 17:de lefnadsåren — då han skulle vara mottaglig för en högre, djupare undervisning, med den mekaniska öfning, som latinet kräfver. Detta om detta.

Utom den betydelse latinet har för den högre klassiska specialbilning, som bör finnas, har det äfven en annan betydelse i vår tid, en rent praktisk. Det är icke ett fullt dödt språk, ty för åtskilliga yrken fordras ett visst mått af latinkunskap, ehuru icke detsamma som för en högre specielt humanistisk bildning. Ifrån detta vill jag utgå. Jag är af den åsigten, att för blifvande läkare är detta mindre mått af kunskap i latin, som motionären här föreslagit, tillräckligt. Jag anser det ock vara tillräckligt för åtskilliga civila tjänstemannabanor. Jag anser till och med, att i kansliexamen det temligen saklöst kunde borttagas, ehuru jag vill påpeka, att denna kansliexamen är så ytterst obetydlig, att den nästan håller på att dö ut, och från den juridiska fakultetens sida vill man, att den afskaffas och i stället införes en ny examen, som skulle motsvara den gamla kameralexamen, fastän i förbättrad gestalt. Hvad hofrättsexamen angår, så vore, såvidt den är blott en förbättrad kameralexamen, detta mått af latin tillräckligt. Saken ställer sig dock något annorlunda, då latin fordras såsom kompetens för högre domareplatser. Men någon egentlig fara tror jag icke der heller föreligger. Med afseende på kansliexamen kan jag emellertid nämna, att den berättigar till inträde i utrikesdepartementet, och der fordras verkligen latinkunskap, men det kan hjälpas dermed, att man icke antager i departementets tjänst personer, som icke hafva latinkunskap.

I fråga om preliminärexamen förefinnes en annan betänklighet mot att realstudenter skulle få aflägga densamma, och denna betänklighet rör den historiska bildningen. En sådan är vigtig för en blifvande embetsman, och det veta herrar lärare, att den historiska kursen på reallinien är för närvarande sämre anordnad än på latinlinien, men detta kan ju hjälpas genom att höja fordringarna i historia i preliminärexamen.

Af detta se herrarne, att jag icke förhåller mig osympatisk till motionen. Men dock hyser jag stora betänkligheter deremot, större än dem jag nu antydt, och det är just de som af herr Pettersson framställes. Herr Carlson sade, att det icke skulle finnas något organiskt samband mellan denna fråga och läroverksreformen. Jo, det anser jag att det finnes. Låt oss tänka på huru det går till för närvarande i våra läroverk. Derför att läroverkets hela organisation är sådan, att den slutar med studentexamen, och derför att studentexamen fordras för allt flere banor, på hvilka den verkligen icke behöfves, så dragas allt flere och flere lärjungar fram till studentexamen, deraf en stor mängd, hvilken icke har anlag och kallelse för studier. Och när de så blifvit studenter, veta de icke hvart de skola vända sig; då blir vanligen slutet, att de blifva jurister. Ty för den juridiska banan fordras icke någon speciel kallelse. Vidare hör man talas om den stora fortune, som åtskillige unge män gjort, hvilka gått den juridiska vägen; man tänker icke på huru många som gått den vägen och som framläpa sin existens nästan i nöd. Ty ungdomen har ju starka förhoppningar. Hittills har det varit latinstudenter, som på detta sätt rekryterat juristcorpsen och gjort det redan till sådan mängd, att det är fara värdt att vi stå inför ett juridiskt proletariat.

Jag sade nyss, att ingen verklig kallelse behöfves för den juridiska banan. Jag vill nu strax justera det uttrycket. För högre juridisk verksamhet fordras visserligen en särskild kallelse, men icke för att i allmänhet taga en juridisk examen. Derför går flertalet den juridiska vägen af brist på kallelse. Kommer nu massan af realstudenter till, så kommer naturligtvis oundgängligen antalet af juris studerande vid universitetet att ökas. Ty det blir lika många latinstudenter som förut, men dertill kommer detta plus af realstudenter. Nu deremot förefinnes med afseende å realisterna den möjligheten, att de drifvas ut i det praktiska lifvet och på det praktiska lifvets banor kunna göra sin bildning fruktbringande.

Jag anser således, att här verkligen förefinnes den fara, som reservanterna antydt, och detta gör mig för närvarande betänksam mot denna reform. Jag anser, att frågan bör lösas i sammanhang med en stor omorganisation af läroverken, i sammanhang med att man öppnar denna utfartsväg, så att säga, vid 16 års ålder. Herr Ernst Carlson sade, att icke lärar väl någon af en sådan medborgerlig examen på mellanstadiet låta locka sig till att afstå från studierna vid universitetet. Nej, naturligtvis icke, om de blifva studenter, men fins den utvägen, blifva icke så många studenter, och då är den fara, som här hotar, undanröjd.

Emellertid då det ju kan vara obilligt att använda ett sådant tvångsmedel mot unge män icke för sakens skull, utan, såsom herr Carlson yttrade, såsom en fågelskrämma; då jag vidare på

Om utsträckt rätt för realstudent att af-lägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

Om utsträckt grund af regeringens åtgärd med afseende å Nya elementarskolan rätt för realhoppas och tror, att en reform af skolväsendet icke skall låta student att afvänta på sig allt för länge, och då den föreslagna åtgärden så lägga vissa lunda skulle få betydelse egentligen för en öfvergångsperiod, förberedande skall jag icke yrka afslag. Men jag har ansett mig skyldig att akademiska för herrarne betona de betänkligheter, som kunna med fog göra examina. sig gällande.

Forts.

Herr Centerwall: Då min högt aktade och ärade vän herr Boëthius icke gjort något yrkande, kunde jag afstå från ordet, enär jag genom denna hans afhållsamhet anser frågans framgång betryggad i denna kammare. För öfrigt roade det mig mycket att höra honom. Det var såsom ett luftdrag från det gamla Upsala, det gamla universitetet, den gamla domkyrkan och hvad derunder ligger. Dermed vill jag ej säga, att jag på något sätt skulle ha något emot den hulda modern Upsala, äfven såsom hon var förr i världen, om hon också nu dess bättre visat tecken till att gå framom den plats, der hon befann sig på min tid. Hufvudskälet, hvarför jag uppträder, är, att jag vill hålla ett gammalt löfte till motionären, min vän från ungdomstiden, med hvilken jag genomlevvat åtskilligt, bland annat detta ombyte af åsigtter: ifrån att hafva varit ifriga latinare, så att vi talade latin som vårt modersmål och skrefvo latin ungefär som Cicero, det vill säga ungefär på samma sätt som en skolgosse skulle skriva svenska i jmförelse med Tegnér — hafva vi *småningom* genom erfarenheterna i lifvet, genom att hafva sett något mer än svenska förhållanden, genom att sjelfva tänka en smula, kommit derhän, att vi ej längre ha samma uppfattning af latinets värde och betydelse som i ungdomen.

Nu är utan tvifvel det som ligger under denna motion, dess innersta grundtanke, att den vill hjälpa till att skjuta tillbaka latinets i skolan och något inskränka dess ställning der; det framgår redan af förslagsställarens citat i hans motion.

Utskottet anför ur 1882—1884 års läroverkskomité's betänkande följande yttrande: »Då de allmänna läroverkens beskaffenhet i det hela är väsentligen bestämd af latinets ställning i de akademiska examina, så ligger det för öppen dag, att komitén ej kan lösa eller ens till lösning företaga sin egentliga uppgift, behandlingen af frågan om läroverkens organisation, innan den först för sig klargjort frågan derom, i hvad mån latinkunskap skall fordras för de akademiska preliminärexamina.» Alltså är det kanske ej så olämpligt äfven i denna sena middagsstund att något skärskåda, hvad betydelse latinets har för en svensk gosses uppfostran.

För det första talas om den latinska litteraturens förädlade inverkan. Ja, så vidt det rör den latinska litteratur, som läses vid skolor och universitet i allmänhet, finnes det ej mer än 2

eller 3 författare, som äro drägliga, som kunna mäta sig ens med de mera jemnstrukna inom den moderna litteraturen. Är det åter fråga om de praktiska författarne, om jurister, om militärskriftställare, om jordbruksskriftställare — som efter den tidens begrepp om jordbruk äro ganska bra — då blir omdömet ett helt annat. Men de äro oftast svåra att läsa. Den framstående statsmannen De Geer har på många ställen i sina skrifter, både de officiella och de mera skönlitterära, gjort sig skyldig till en och annan fras, deribland denna: Ju längre man kommer från Cicero, ju närmare man kommer våra dagar, dess lättare blir det att läsa de latinska författarne. Det är naturligtvis ett fullständigt misstag.

Om man nu drager »saften och blodet», som det heter, ur dessa latinska författare — ty de der skönlitterära produkterna äro blott och bart en efterklang af grekernas, som vore mycket styfvare i den delen än romarne — hvad får man då? Man får bilden af ett folk med en rent nationel uppfostran; folket hatade nästan allt hvad främmande språk hette, man hade från grekerna ärfvt seden att kalla alla »barbarer», som icke kunde tala grekiska eller latin. Är det då skäl, om man skall härma romarne, att lägga an på att tala ett språk, som en gång gjort nytta, men icke nu kan sägas hafva någon direkt praktisk betydelse. Vi lära ock af romerska skriftställare, i synnerhet de senare, att romarne voro ett hårdt folk med juridiskt sinne, ett folk som höll sig vid torfvan och icke på något sätt ville anlägga främmande och brokig drägt.

Nu säger man: det må vara godt och väl, men det finnes något annat i latinet: den så kallade formella öfningen, den mekaniska öfningen — såsom jag tror herr Boëthius sade — eller tankegymnastiken. Ja, man föreställer sig då tanken som en byting, som klättrar på de latinska deklinationernas och konjugationernas pinnar. Men hvarför icke då i stället läsa sanskrit eller kinesiska, der tillfället att klättra är vida större. Om någon af herrarne tagit i en sanskritgrammatika, skall han intyga, att der finnes en oerhörd massa former och så krångliga ljudlagar, att jag här ej ens kan antyda dem. Och kinesiskan, ehuru böjningslös, med sina fyra olika betoningar på hvarje ord, hvarigenom samma ord kan betyda något helt annat, ja, tvärt emot hvad det med annan betoning betyder — det skulle ju vara en »gymnastik», som kan tjena till att i allra yttersta grad utbilda tankeförmågan hos små gossar, på 12 à 14 år.

Vidare säger man åtskilligt annat — jag skall ej länge upp- taga tiden — så t. ex. håller herr Boëthius före, att det är nödvändigt för dem, som aflägga juridisk examen, att taga latinet med i preliminärexamen — ty annars »få de icke någon historisk bildning». Det är bra märkvärdigt, om det ej skall kunna gå att få historisk bildning utan latin-kunskap. Jag har känt.

Om utsträckt rätt för realstudent att af- lägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

Om utsträckt rätt för realstudent att af-lägga vissa förberedande akademiska examina.
(Forts.)

många människor, som egt god historisk kunskap — visserligen icke så, att de kunnat bli professorer i historia i Upsala eller Lund, men dock god historisk bildning — oaktadt de aldrig läst ett ord latin.

Nej, det der får jag säga, att jag ej tror mycket på. Hvad som här lockar är enligt min ringa åsigt *tron* på att det är något utomordentligt, ett sakrament att kunna säga »tres faciunt collegium» och andra dylika vackra latinska fraser, *tron* att man dermed har något mer än andra människor hafva. Jag var nyligen i ett sällskap tillsammans med några framstående konstnärer. Vi råkade dervid att tala om latinets, och jag sade: »Jag kommer kanske att säga ifrån i kammaren, att jag icke sätter latinets så högt som mången annan». »Nej, gör icke det», sade ett par. Den ene hade nyligen köpt Rabes grammatika, den andre förklarade, att latinets varit hans tröst i alla lifvets skiften. Det der är religion, latinreligion, men någon förnuftig åsigt kan man icke kalla det. Alltså, de som tro på latinets, må göra det. Men om de resonera med folk, som har reda på förhållandena, så få de det svaret: »Ni må tro, hvad ni vill». Men latinets har icke samma ställning nu som förr. Den, som förr studerade latin och grekiska, hade ungefär allt hvad man kunde bemäktiga sig af de lärdas rike; nu deremot har latinets sjunkit ned till ett litet knappt synbart hörn i vetenskapernas, till och med språkvetskapernas system. Jag får säga för min del: visserligen har jag någon gång haft glädje af att kunna latin — i synnerhet för att komma till insigt om, huru litet värde det har att kunna det; men i alla fall — den tid jag i Upsala tillsammans med herr Waldenström och andra egnade åt att lära tala latin o. s. v., kunde jag bra mycket hellre ha använt på sanskrit och kinesiska eller ännu hellre på fornnordiska eller svensk historia.

Jag kan alltså för min del ej vara med om *tron* på latinets. Det har kommit andra tider. Det fans en dag, då Axel Oxenstjerna kunde säga: »Den, som talar till Sverige på latin, får svar på latin, men annars på svenska». Jag önskar, att vi ännu kunde stå på den ståndpunkten. Men som numera ingen människa tilltalar Sverige, icke en gång en svensk, på latin, såvidt det icke skall vara vid något alldeles särskildt högtidligt tillfälle, till exempel vid en akademisk festlighet, så förstår jag icke, hvad latinets i det fallet skall tjena till.

Om nu någon skulle fråga mig, om jag vill drifva ut latinets från skolorna, så skulle jag naturligtvis derpå svara: nej, det vill jag visst icke, emedan erfarenheten lärt mig, att sådana reformer icke kunna gå på en gång. Man måste för att nå ett sådant mål gå *långsamt* till väga och taga ett steg i sänder, så att saken får tränga in i allmänna medvetandet. Detta kan den så mycket lättare göra, som hvad latinets likasom grekiskan kan bjuda på *redan*, såsom motionären mycket riktigt anmärkt, ingått i tidens

kött och blod: och när man är mätt, är det väl icke skäl att äta mera.

Det är med latinets som med adelns. Den har en gång varit Sveriges stolthet och prydnad samt nödvändig för att tillhandahålla den mängd af officerare och embetsmän, som behöfde vara i besittning af en högre bildning. Men ingen vill väl påstå, att adeln numera är nödvändig. Latinet har ock varit nödvändigt, såsom de lärdes språk; men nu är det icke så längre.

Jag anser mig här böra ytterligare påpeka, att detta ej är någon ny åsigt hos mig. Jag har under de senaste tio åren uttalat densamma i tidskrifter, tidningar och andra skrifter, vid möten och andra tillfällen. Jag har så godt jag kunnat genom populära arbeten sökt göra det mindre nödvändigt att lära de klassiska språken; det är innehållet, ej formen hos de klassiska skriftställarne, som för alla utom vetenskapsmannen bör ega hufvudsakligt intresse.

Alltså hvarje åtgärd, som kan tjena till att något förminska latinets ställning i skolan, vill jag vara med om. Af flera skäl hvarken kan eller vill jag inlåta mig på huru jag tänkt mig en läroverksreform i denna syftning. Men så mycket är säkert — det vill jag framhålla — att hvad motionären och de, som med honom instämt, föreslagit, är eit steg i den rätta riktningen; därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Petersson i Boestad: Herr talman! Jag anser att de ynglingar, som egnat sig åt läkarekallet, böra ega goda kunskaper i latinska språket, helst fackmännen äro ense om, att detta är det främsta grundläggande språket. Som läkarne merendels begagna detta språk vid sina ordinationer, tror jag, att en ofullständig kurs häri för de blifvande läkarne skulle vara skadlig och icke kunna fullt ersättas af den utaf motionären föreslagna större kännedomen af de nyuropeiska språken. Och hvad juristerna angår, så böra de enligt min åsigt äfven i framtiden taga kännedom om den romerska rätten på originalspråket. Ty denna lag bör likasom våra gamla landskapslagar aldrig glömmas. Så långt bör väl realismen ej komma, att den jagar bort de klassiska språken från våra läroverk och från flertalet af dess lärjungar.

Med anledning af hvad jag nu anfört, instämmer jag i reservanternas yrkande.

Herr Zetterstrand: Jag skall icke inlåta mig på några detaljer i denna sak, utan endast tillkännagifva, att enligt min tanke den i ämnet väckta motionen och det i öfverensstämmelse med denna affattade utskottsutlåtandet synas mycket beaktansvärda. En reform i den föreslagna riktningen skulle, så vidt jag kan fatta, vara fullt tidsenlig. Den skulle helsas med glädje af den studerande ungdomen och i väsentlig mån komma att

Om utsträckt rätt för realstudent att af-lägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

Om utsträckt främja en mera praktisk embetsmannautbildning samt sålunda rätt för realstudent att af indirekt blifva landet till nytta.

Jag anhåller för den skull att på det lifligaste få yrka bifall till utskottets hemställan i de olika punkterna.

lägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

Häruti instämde herr *Anderson* i *Hasselbol*.

Herr *Waldenström*: Jag har, såsom herrarne se, varit med om att underskrifva motionen. Jag har gjort detta icke därför, att jag anser den i allo vara tillfredsställande — det vet jag att icke ens motionären själf anser — utan därför, att jag tror, att genom ett bifall till densamma ett steg skulle tagas, som kunde leda vidare mot målet. En brist i motionen, som jag särskildt vill påpeka, är, att icke äfven juridikofilen blifvit deri inbegripen.

Latinet har jag, såsom herr *Centerwall* redan antydt, älskat. Jag har älskat det i alla mina dagar och gör så än. Jag kan därför icke såsom han säga, att jag kommit underfund med, att studiet af detta språk icke varit mig till någon nytta. Tvärtom. Den myckna tid, jag egnat deråt, har alls icke varit en förspild tid. Men detta beror på naturlig fallenhet och böjelse. Och en sådan kan man icke implanta hos dem, som icke ega den af naturen. Men när man det icke kan, då är man icke berättigad att utestänga dessa personer från lefnadsbanor, som stå personer med en annan naturel öppna. Om en människa kan blifva en god domare utan kunskaper i latin, hvarför skall han icke få blifva det? Om någon kan blifva en bra läkare utan kunskaper i latin, hvarför skall han icke få blifva det? Kan någon anföra ett rimligt skäl härför?

Herr *Petersson* i *Boestad* visste, att läkarnes ordinationer vanligen äro på latin. Ja, om så vore, då vore patienterna att beklaga. Läkarne få nog lof att tala svenska med sina patienter, när de ordinera. Icke heller skrifva de sina recept på latin. De skrifva en hop quasi-latinska termer, det är alldeles sant. Men för att lära sig dem, ha de alls ingen nytta af det latin de lärt sig i skolan. Ty af alla de ord, som förekomma i den latinska farmakopéen, är det ytterst få, som förekomma i det latin, som läses i läroverken.

Mig synes att det för hvar och en, som aflagt student-examen, borde vara fritt tillträde till universitetets alla fakulteter. Jag skulle dock möjligen vilja göra undantag för den teologiska. Kan latinstudenten komma längre, blifva bättre läkare, bättre jurist än realstudenten, så låt honom blifva det; men kan realstudenten blifva lika god läkare och jurist som latinstudenten, hvarför skall han hindras från att blifva det?

Jag vet nog, att åtskilliga hysa den farhågau, att ett bifall till motionen skulle förorsaka, att det blefve alltför många stu-

denter vid våra universitet. Ja, det kan vara möjligt; men icke äro vi berättigade att göra oss till förmyndare för myndiga unga män. Om de vilja gifva sig in på banor, der de icke få sitt lefvebröd, så må det vara deras ensak. Vi ha icke rättighet att stoppa vägen för dem. Vårt undervisningsväsen skall helt enkelt vara till för att utbilda dem, så att de blifva dugliga för de fack, som de sjelfva välja, de må då blifva många eller få, de må få trångt eller bredt på de banor, som de tråda in på. Så är det t. ex. i Amerika. Der är frågan endast den: hvad vill du bli? Och när man detta vet, då lägger man endast an på att göra personen i fråga duglig till sitt fack på så praktisk och billig väg och så kort tid som möjligt.

Det har i vårt land utbildat sig en rigtning, som det i detta sammanhang torde vara skäl att påpeka, den rigtningen nemligen, att man sträfvar efter att göra allt möjligt till studentmonopol. Det är en i mitt tycke mycket beklaglig rigtning. Men om detta sträfvande icke kan ändras, så må man åtminstone icke göra de lefnadsbanor, som gå genom universitetet, till latinmonopol.

Herr Boëthius sade, att det i ett kulturland fordras, att det finnes en speciellt humanistisk bildning. Ja, det tror också jag. Ty den förutan lär man icke kunna tala om någon högre kultur såsom kännetecknande ett folk. Men då han sade, att härför är klassisk, och dermed menade han naturligtvis latinsk, bildning nödvändig, då kan jag icke gå in derpå. Ty det gifves en humanistisk bildning, oberoende af latinet. Att studera de lefvande språken, att studera de fornnordiska språken, att studera forngermaniska och allt sådant, det är fullt ut lika humanistiskt bildande som läsningen af latin och grekiska. Jag kan därför mycket väl tänka mig eu god humanistisk bildning, utan att den förutsätter latinbildning.

Det är också mycket orätt att tala om att klassisk bildning skulle vara detsamma som latinbildning. Visserligen har latinet många framstående klassiska författare, men klassiska författare gifvas äfven inom andra språk, hvilkas studium både i formelt och materielt afseende är fullt ut lika bildande som studiet af den latinska klassicitetens hufvudmän.

Efter det nu sagda skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets föreliggande betänkande.

I detta yttrande instämde herrar *Elowson, Höjer, Nilson* i Lidköping, *Sjövall, Persson* i Arboga och *Kardell*.

Herr Boëthius: Herr grefve och talman! Mina herrar! Jag begärde ordet med anledning af några yttranden af herr Centerwall. Det kan nu synas ganska djerft af mig att inlåta mig uti ytterligare kontrovers med en sådan dialektiker som honom. Jag inser väl min underlägsenhet. Den beror kanske

Om utsträckt rätt för realstudent att af-lägga vissa förberedande akademiska examina.
(Forts.)

Om utsträckt derpå, att jag aldrig lärt mig tala latin så der flytande som han, rätt för real- men jag skall ändå försöka att uttrycka, hvad jag har att säga. student att af- Med all sin ofantliga lätthet och älskvärdhet att uttrycka lägga vissa sig — en lätthet, som skummar på ytan och skimrar deruppå — förberedande händer det dock, att herr Centerwall ibland målar kauske något akademiska för lätt, d. v. s. målar så der som det kommer för honom, utan examina. att han egentligen fullt gör sig reda för hvad det är, som frågan rör. Så gick han verkligen till väga i sin polemik mot mig.

(Forts.)

Ehuru jag i början af mitt anförande förklarade, att jag ansåg, att det mycket väl kunde gå att tillägna sig en högre bildning utan klassiska språk, tog han sig före att påbörda mig den åsigten, att ingen högre bildning kan ernås utan detta mekaniska jonglerande med latinska formler — den der gamla åsigten om latinet såsom formelt universalmedel. Herr Centerwall borde dock kunnat förstå, att detta ej var min mening. Hvad jag sade var det, att för vissa fack behöfves det af rent praktiska skäl ett visst kunskapsmått i latin, således icke för att latinstudiet är särskildt formbildande. Vidare sade jag, att för den högre vetenskapliga, specielt den humanistiska bildningen fordras det klassiska språk, och då sade jag också, att för att lära sig latin, måste man lära sig en mängd former, åtskilligt af formläran, och detta blir alltid ett mekaniskt arbete. Detta är också någonting annat än att hålla på latinet såsom formelt universalmedel. Då det alltså är nödvändigt att göra detta mekaniska arbete för att kunna lära sig litet latin, är det — sade jag vidare — ur pedagogisk synpunkt olämpligt att förlägga detta mekaniska arbete till den ålder, då ynglingen skulle kunna bedrifva ett mera djupgående studium.

Så talte herr Centerwall mycket vackert om det romerska folket såsom ett folk, det der hölle på endast sitt eget språk. Jag frågar då herr Centerwall: lästes icke grekiska i alla de högre romerska bildningsanstalterna? Männe icke dessa romerska jurister, dessa nationella författare, dessa författare i landtbruk, männe de icke hade bildning äfven i grekiska språket? Var det blott latin de kunde?

Ytterligare påbörda herr Centerwall mig, att jag sagt, att man icke kan få en historisk bildning utan latinet. Hvad jag sade i detta afseende var, att, såsom våra allmänna läroverk nu äro organiserade, kursen i historia på reallinien är sämre anordnad än kursen i historia på latinlinien, hvilket gör, att realstudenten i allmänhet besitter sämre historisk bildning än latinstudenten, ej dertför att han icke kan latin, utan dertför att historiekursen ej varit ändamålsenligt anordnad å den linie, han gått. Förhållandet är nemligen det, att i forntidens och medeltidens historia, som dock har stor betydelse för den högre bildningen, eger realstudenten i regel icke någon annan kunskap, än den han fått i fjerde och femte klasserna, under det deremot latin-

studenten, såsom bekant, får läsa en utförlig kurs i gamla tidens historia samtidigt dermed att han bedrifver sina klassiska studier i fjerde och femte klasserna. Det var detta jag menade, och det var alldeles icke min tanke att förneka, att man kan få historisk bildning utan kunskap i latin och grekiska. Min ärade vän borde därför närmare hafva undersökt grunderna för sitt förledande yttrande.

Om utsträckt rätt för realstudent att af lägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

Herr Centerwall talade så vackert om betydelsen af sanskrit och åtskilliga andra språk. Jag är visst icke den, som vill förneka det stora intresse, studiet af dessa språk kan erbjuda, men, mina herrar, hvad det här är fråga om är, att latinet dock för oss har en praktisk betydelse, som sanskrit och andra språk icke hafva. En stor del af den litteratur, som en svensk läkare och naturforskare måste taga reda på, är t. ex. affattad på latin, och därför behöfver den unge mannen, som skall egna sig åt något af dessa kall, läsa något latin, och kursen i detta ämne bör därför anordnas så, att den lämpar sig så väl som möjligt för den unge mannens utbildning.

Mot herr Waldenströms fråga: om någon kan blifva en god domare eller läkare utan att ega kunskap i latin, hvarför kan han icke då få blifva det? ber jag att få invända: det är just det, som skall bevisas; det är icke utredt, huruvida han kan blifva en god domare eller bra läkare utan att ega kännedom om den romerska rätten och någon kunskap i det latinska språket.

Jag sade nyss, att jag ej ville göra något yrkande, och jag har svårt att gå ifrån detta, i synnerhet därför att jag anser att, med afseende å läkare, motionen är mycket berättigad, men å andra sidan har jag också mina stora betänkligheter mot motionen. När nu härtill min ärade vän herr Centerwall, under det han å ena sidan jemför mig med liken under Upsala domkyrka — en jemförelse som för öfrigt för mig är i hög grad smickrande, ty sådana stormän, som ligga der, sådana stormän lära hvarken herr Centerwall eller jag någonsin kunna tänka på att blifva, och om de också ej äro så synnerligen kraftiga, åtminstone i sin kroppsliga gestalt, tror jag dock, att de genom sina idéer komma att fortleva ännu under århundraden, då herr Centerwall och jag, för att begagna ett herr Waldenströms yttrande, för länge sedan blifvit glömda här på jorden — under det han, som jag sade, å ena sidan jemför mig med dessa lik, som han förmenar vara alldeles vanmäktiga, men å andra sidan förklarar att det skulle vara af så stor betydelse, att jag icke yrkat afslag å motionen, att densamnas framgång till följd deraf kunde anses betryggad, så nödgas jag, herr grefve och talman, då jag, på grund af de betänkligheter jag hyser i frågan, icke vågar taga på mig ansvaret, att motionen kommer att gå igenom, nu yrka afslag å motionen och bifall till reservationen.

Om utsträckt
rätt för real-
student att af-
lägga vissa
förberedande
akademiska
examina.
(Forts.)

Herr Ernst Carlson: Diskussionen har sväfvat vida omkring öfver kulturens jagtmarker. Jag har emellertid derunder fått det intrycket, att tiden nu är fullt mogen för genomförande af den lilla reform, som här afses. Ty äfven vid det afslagsyrkande, som nyss framkommit, och vid det, som af en reservant i början af diskussionen framställdes, har icke förts något särdeles kraftigt försvar för latinets i dess gamla positioner.

Hvad jag här anser väga mest är, att den ärade representanten för Upsala icke haft större farhågor för den ifrågasatta reformen, än att han i sitt första anförande icke ansåg sig böra framställa något yrkande. Att han sedermera efter ett litet mellanhafvande med representanten för Söderhamn funnit sig föranlåten att yrka afslag, tror jag på grund af hvad som förefallit icke förtjena något särdeles afseende.

För öfrigt har reservationen vunnit understöd endast från ett enda håll, ett understöd, som kom något oväntadt.

Till den ärade talaren på smålandsbänken, som visat en så varm beundran för latinets, ber jag emellertid få rikta några tröstens ord. Han fann, att det skulle vara sorgligt, om latinets, som ju vore det främsta, grundläggande språket, skulle afhysas ur våra skolor. Jag ber då få upplysa honom derom, att tron på latinets enastående formbildande förmåga i pedagogiskt hänseende hyllas i våra dagar endast af några få äldre — för att icke säga föräldrade — pedagoger. Våra läroverkslärare ha numera lärt sig att undervisa på ett grundläggande sätt äfven i andra språk, och det finnes icke många bland dem, som hålla på latinets företräde framför alla andra språk i detta afseende.

Vidare hyste samme talare några bekymmer för att våra läkare, om reformen genomfördes, icke skulle komma att besitta tillräcklig kunskap i latin för att kunna skriva sina recept. Jag vill med afseende härå påpeka, att Kongl. Maj:t redan utfärdat förordning derom, att farmakopéen skall utkomma på svenska språket. Också har en så framstående medicinsk auktoritet som professor Hammarsten i det af honom afgifna yttrande, som finnes intaget i utskottets betänkande, förklarat sig icke ha ringaste betänklighet i nämnda afseende.

Slutligen påstod den ärade talaren på smålandsbänken, att juristerna nödvändigt behöfva läsa romersk rätt. Detta strider emellertid mot hvad Kongl. Maj:t anser; ty, som herrarne torde veta, ingår romersk rätt hvarken i kansli- eller i hofrättsexamen. Detta ämne är endast upptaget i juris kandidat-examen, om hvilken här icke är fråga. Den romerska rätten är således räddad.

Jag ber den ärade talaren derför icke hafva alltför stora bekymmer för att den s. k. »realismen» skall *drifva ut* latinets ur skolorna. Derom är här alls icke fråga, utan det gäller blott en liten lättnad för dem, som tillegnat sig real bildning och som efteråt behöfva en fyllnadspröfning i latin. Jag rekommenderar

också till hans öfvervägande det latinska ordstäfvet: »*major e longinquo reverentia*», eller, om han icke vill låta sig dermed nöja, ett klassiskt vordet citat från Aug. Blanche, då denne låter Sjövall säga: »Det sublimala, det är just det, som man icke begriper!»

Men, mina herrar — för att komma till slutet — så beror väl afgörandet af denna fråga innerst derpå, hvilket värde man anser latinets ega såsom kulturelement. Det beror på, om man tror kunskap i latin vara en nödvändig förutsättning för allmän bildning eller icke.

Om utsträckt rätt för realstudent att af-lägga vissa förberedande akademiska examina.
(Forts.)

I detta afseende är jag af den mening, att latinets visserligen fordom, såsom romareväldets och den romerska kyrkans språk, derefter såsom diplomatiens och vetenskapens språk i långa tider *har haft* en stor kulturell betydelse, och att dess studium sålunda af historiska skäl fortfarande måste vid våra universitet intaga en vigtig plats. Men hvad läroverken beträffar, har jag under en tjuguarig lärareverksamhet vid olika bildningsanstalter, der jag haft godt tillfälle att lära känna ungdomens ståndpunkt, kommit till den öfvertygelsen, att latinets kulturella betydelse i skolan i våra dagar *är och måste vara* en annan och långt mindre än förr. Af den latinska litteraturen har numera det som är af bestående värde ingått i den moderna bildningens kött och blod. Mängden af studerande behöfver icke vidare i första hand, d. v. s. på grundspråket, studera de klassiska författarne. Andra ämnen, särskildt de moderna språken och naturvetenskaperna, kräfva en vidgad plats på skolans schema. Latinet har måst vika undan från första klassen till den nuvarande andra, derifrån till fjerdje klassen, och vi stå nu inför den, efter hvad jag hoppas, för vår nationella odling lyckliga eventualiteten att få detta ämne ytterligare framflyttadt till sjette klassen.

Den öfvertygelse, jag här uttalat, är icke endast min. Jag vågar påstå, att den delas af en mycket stor del af den svenska lärarecorpsen, om jag också ingalunda är okunnig derom, att det inom dess leder — särskildt inom de äldsta åldersklasserna af lärare, bland dem, som stå pensionsåldern nära — finnes åtskilliga mycket aktningssälda män, som hänga fast vid sin ungdoms tro på latinets och sin öfvertygelse derom, att det fortfarande bör intaga sin nuvarande ställning eller, om möjligt, börja ännu tidigare. En inskränkning i språkstudierna, hvilken inskränkning naturligtvis skulle närmast drabba de gamla språken, har emellertid blifvit en programsak i lärarekretsar. Inom Stockholms läraresällskap ha just helt nyligen kraftiga uttalanden gjorts i denna riktning. En sådan inskränkning är också, enligt de flestas tanke, ett alldeles nödvändigt vilkor för att vi skola kunna få en tidsenlig läroverkreform till stånd.

Skulle någon till sist vilja påstå, att en dylik inskränkning i latinets studium innebure, att vår kulturnivå skulle sänkas under andra folks, hos hvilka vidlyftigare latinstudier drifvas i sko-

*Om utsträckt
rätt för real-
student att af-
lägga vissa
förberedande
akademiska
examina.*

(Forts.)

lorna, så vågar jag bestrida ett sådant påstående, såsom *ogrundadt* och *yttligt*. Ty det är för visso på andra och viktigare faktorer än på den omständigheten, att en del, en liten bråkdel af landets bildade befolkning har läst ett större eller mindre antal sidor af vissa klassiska författare på grundspråket, det är, säger jag, på andra och viktigare omständigheter än sådana, som den nationella bildningen, för så vidt den är något värd, måste bero. Vida viktigare än att vi utbilda en lärd ungdom med hufvudet fullproppadt af klassiska glosor, vida viktigare är det att göra vår ungdom väl bekant med den moderna litteraturens mästerverk, med vår nationella odling, med det lif, som rör sig i naturen och samtiden omkring oss. Vida viktigare är det att bibehålla *måttet* af den klassiska kunskapen oförändrad, vida viktigare är det att lämpa de i skolan inhemtade kunskaperna så, att de blifva praktiskt användbara i lifvet.

Det var af praktiska skäl, som man fordom studerade latinnet i skolorna. Det är af praktiska skäl, som detta språk småningom måst vika för andra ämnen, hvilka i våra dagar äro viktigare, och det är af barmhertighet mot den studerande ungdom, hvilken icke har något behof af latin, men väl af annat, för lifvet värdefullt vetande, som en ytterligare inskränkning i nämnda språks studium nu påkallas. Jag tror, att vårt folk, såsom ett praktiskt och vaket folk, är särskildt kalladt att gå förut i detta afseende; vi svenskar hafva också dertill flera skäl, som andra folk icke hafva. Vårt land har aldrig, såsom fallet varit med Frankrike och stora delar af Tyskland och England, varit kufvadt af romarne, ej heller har hos oss den romerska rätten varit gällande. Vi ha således icke samma kulturella grunder för latinets vidsträcktare studium, som vissa andra folk. Vår ungdom har vidare ett främmande språk mer att inhemta än de stora kultur-nationernas, som får ett af de tre kulturspråken såsom sitt modersmål till skänks.

Må vi också minnas, att det svenska folket en gång under Gustaf Vasas och Gustaf den andre Adolfs dagar gått i spetsen för att afskaka det romerska oket inom kyrkan. Skulle då icke samma folk i våra dagar med öppen blick och obruten kraft kunna småningom gå förut, då det gäller att afskaka det romerska oket inom skolan? Jag säger med flit *småningom*, ty det kan icke gå på en gång.

Allt nog, herr talman, emedan jag hoppas, att ifrågasatta lilla reformen skall vara egnad att draga med sig flere sådana i den rigtning, som länge varit Andra Kammarrens, anhåller jag fortfarande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Centerwall: Jag känner mig alldeles förkrossad af den kritik, som kommit mig till del från min värderade vän herr Boëthius, och det vore kanske bäst att genast taga tillbaka

allt hvad jag förut sagt. Det kan jag emellertid icke göra, fastän jag kanske måste något korrigera min uppfattning af hans yttrande.

Hvad han yttrade derom, att jag uttryckte mig lätt o. s. v. är ju något, som jag måste undergifvet bära. Alla, som sysselsatt sig med skönliteratur och dylikt i sina dagar, alla, som ha ett skämtsamt sätt att uttrycka sig, få bereda sig på beskyllningen att vara något »lätta». Men det står ju icke alla till buds att föra fram det tunga akademiska artilleriet, utan det måste man öfverlemnna åt den det vederbör.

Min ärade vän sade, att jag missförstod honom. Ja, jag missförstod honom så till vida som jag finner, att han, när han talade om preliminärexamen, verkligen med historisk bildning icke menade en sådan der speciel latinbildning, utan någonting i allmänhet.

Vidare skulle jag också vilja säga honom, att *han* betydligt missförstod mig, då han trodde, att jag jmförde honom med vissa kvarlefvor, som ligga under Upsala domkyrka. Jag talade om den gamla domkyrkan och hvad derunder ligger, och han sjelf drog deraf den riktiga konsekvensen, att jag jmförde honom med de stora män, som der ligga begrafna och som med sin lifsgerning bidragit att forma denna vår tid, som har nöjet af att hafva bland andra herr Boëthius till andlig vägledare och i det historiska facket en mycket god sådan.

Jag skulle för resten icke få skämta, menade han. Men hvad jag sagt här i dag under skämtets form är dock resultatet af ett helt lifs studium, mödor och erfarenhet. — Jag skulle naturligtvis icke skämta, säger jag, om det vore fråga om ett svenska folkets lifsintresse, eller om ett dess materiella lifsvilkor, dess lefnadsbehof. Men jag tillåter mig att skämta, när det är fråga om latinet i skolan, ty man kan skämta om lyxen. Med sådana saker, med saker, som icke äro nödvändiga, kan man skämta. Jag medgifver, att det låg en viss liten öfverdrift i hvad jag ofvan sade, men i sjelfva verket är det för att någonting skall blifva riktigt tydligt för dem, som höra det, nödvändigt att man öfverdrifver något; det kallas på konstnärsspråket att stilisera.

Hvad nu beträffar herr Boëthius' yttrande, att det skulle vara något egendomligt för den storhetstid, hvars representanter till en del hvila under upsalakatedralens golf, att hålla så mycket på latinet — jag vill icke säga, att jag citerar hans verba formalia, men någonting sådant tyckte jag att han anförde — så håller jag före, att *så* är det icke. Det är utan tvifvel bekant för herrarne, att just under vår storhetstid gick en nationel anda äfven i detta hänseende igenom det svenska folket. En sådan anda var det, då Olaus Rudbeck härledde Herkules af Här-Kalle, och då han talade om att Mare Erythreum, Röda hafvet, skulle heta

Om utsträckt rätt för realstudent att af-lägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

Om utsträckt så, derför att, när svenskarne kommo traskande dit, så sade de, rätt för real- detta är det yttre hafvet.
 student att af Jag påminner mig också ett yttrande af Karl Peter Thunberg,
 lägga vissa som tillhörde vår linneiska storhetstid. Då han reste i Japan,
 förberedande sade han, att ett af det bästa hos japanerna var, att deras ung-
 akademiska dom icke behöfde lära latin.
 examina.

(Forts.)

Mina herrar! Vi stå kanske framför en ny storhetstid, icke den, som blifvit vunnen med vapen — hvilken är en betänklig sådan — utan en storhetstid, som blifvit förberedd genom stilla arbete, genom lyckliga företag, genom tålmod, genom ihärdighet och arbetsamhet. Låt om oss inviga denna storhetstid med att — så mycket som möjligt tvätta af allt främmande smink.

Jag kan fortfarande icke göra annat än att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Östorianinge: De flesta talare, som haft ordet i denna fråga, hafva med många och vackra ord talat om det latinska språket, ja, till och med sjelfva talat det latinska språket. De hafva talat om historien och om historier, men de hafva med högst få ord berört den utgångspunkt, som varit bestämmande för reservanterna. Jag vet icke om skälet är det, att de ansett den så betydelselös och värdelös, att den icke förtjenar att bemötas, eller de ansett den så besvärande, att de måst kringgå den. Den ende utom motionären, som något gaf sig in på denna utgångspunkt, var herr Waldenström. Han talade om att det förefunnnes betänkligheter, att det skulle blifva för stort antal studenter. Men det gör ingenting, sade han. Staten skall icke göra sig till förmyndare för unge män, utan lemna alla vägar öppna. Men det återstår en väg att öppna, och det är den, som bereder tillfälle åt ynglingen att vid 15 à 16 års ålder sluta skolan med betyg, som berättiga honom att åtnjuta vissa förmåner. Det är den utvägen jag vill öppna, och det är derför, som vi i reservationen yrkat, att den föreliggande motionen endast måtte bifallas i samband med denna utvägs öppnande. Jag finner icke någon anledning att frångå detta yrkande.

Herr Waldenström: Herr talman. Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af herr Boëthius, som jag skall be att i korthet få besvara. Ja tillät mig att fråga: om en person kan blifva en bra läkare och en bra jurist utan latin, hvarför skall han då icke få blifva det? Med anledning här af sade herr Boëthius, att det icke vore bevisadt, att han kunde blifva det utan latin. Men huru skall man kunna bevisa det, om han aldrig får försöka? Låt honom försöka först, på det man måtte se, huruvida han kan blifva det eller icke. För min del tror jag, att det går väl för sig, och derför ber jag fortfarande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hjelmérus: Jag skall be att blott med några ord få förlånga en diskussion, som redan synes mig allt för lång.

Jag vill då till en början säga, att jag af den diskussion, som här förts, icke kunnat finna något samband mellan å ena sidan det förslag, som motionären här framställt, och å andra sidan den medborgerliga examen, om hvilken reservanterna tala i sin vid betänkandet fogade reservation. Jag håller bestämdt före, att dessa båda frågor kunna drifvas fram hvar och en för sig alldeles och oberoende af hvarandra. Hvad sedan angår den farhåga, som uttalats, att det skulle blifva för många jurister genom latinets borttagande, så kan jag icke finna, att någon fara i det afseendet är för handen. För att hysa en sådan farhåga måste man anse, att realstudentexamen är lättare än den studentexamen, som aflägges på latinlinien. Men så är emellertid icke förhållandet. Jag finner både i utskottets betänkande och har själf förut haft den uppfattningen, att studentexamen på reallinien är väl så dryg som på latinlinien.

Hvad vidare sjelfva saken angår, så är första frågan, huruvida latinet är en nödvändig förutsättning för idkande af de studier, som komma i fråga för afläggande af examen till Kongl. Maj:ts kansli. Dervid håller jag före, att då denna examen icke är att anse som en rent juridisk, utan blott som en statsvetenskaplig examen, man mycket väl kan undvara latinet, och jag tillåter mig sålunda vördsamt att yrka bifall till utskottets hemställan i första punkten.

I den andra punkten begäres det, att för afläggande af förberedande examen till rättegångsverken fordringarne i latin skola sänkas derhän, att den, som vill undergå sådan examen, blott skall behöfva prestera det, som nu fordras för flyttning från 6:te klassen till 7:de klassen. Här är fråga om en rent juridisk examen, och för min del fasthåller jag fortfarande den åsigten, att *någon* latinkunskap är nödvändig för den, som vill studera ren juridik. Läroböckerna äro nemligen så affattade, att de förutsätta någon kunskap i latinska språket, ehuru den icke behöfver vara hög. Jag anser därför, att det mått af latinkunskap, som motionären här tänkt sig, bör vara tillräckligt för den, som blott vill absolvera en examen till rättegångsverken. Här är ju icke fråga om juridisk kandidatexamen, i hvilken examen ingår romersk rätt. Vore det fråga derom, finge man taga saken på annat vis.

Beträffande slutligen den medicinsk-filosofiska examen vill jag gerna godkänna det resonnement, som motionären fört, och äfven hvad utskottet framhållit, och jag skall därför, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan äfven i andra och tredje punkterna.

Om utsträckt rätt för realstudent att aflägga vissa förberedande akademiska examina.

(Forts.)

*Om utsträckt
rätt för real-
student att af-
lägga vissa
förberedande
akademiska
examina.*

(Forts.)

Herr Elowson: Jag har begärt ordet med anledning af det senaste inlägget af den ärade reservanten. Han undrade, hvarför icke de talare, som yttrat sig, sysselsatt sig med reservationen, och frågade, om orsaken kunde vara, att den ansetts af så stor vikt och betydelse, att de, som deltagit i debatten, icke vågat sig på densamma. För mig synes det, att orsaken till, att man ej sysselsatt sig med reservationen, varit en helt annan. Motionen utgår ju derifrån, att vissa förändringar föreslås i afseende på några särskildt angifna examina vid universitetet, och i öfverensstämmelse härmed har utskottet afgifvit sitt utlåtande. Reservanterna deremot framhålla behofvet af en medborgerlig examen för de ynglingar, som icke ämna sig till universitetet. Det synes mig sålunda förefinnas ett bra litet kausalsammanhang mellan utskottets utlåtande och reservationen.

Ser jag på sjelfva realiteten, så lär enligt mitt förmenande den önskade reformen, latinläsningens framflyttande och införandet af den medborgerliga examen, komma att fördröjas, om kammaren nu afslår utskottets hemställan. Men då jag tror, att kammren vill befrämja båda dessa saker, finner jag deraf en stor anledning att yrka bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner af herr talman gifvits å hvartera af de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan; hvilket beslut, jemlikt 63 § 3 mom. riksdagsordningen, skulle genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 10.

Ordet begärdes af

Herr A. Hedin, hvilken yttrade: Herr talman! Jag skall anhålla att få afemna en motion. Men då det endast återstår en månad af riksdagens sammanvaro, och då Kongl. Maj:ts proposition om upplåtande af mark åt Gellivare bolaget redan är till utskottet remitterad, och afdelningen torde vara färdig — tror jag — att företaga dess behandling någon af de första dagarne i nästa vecka, samt denna min motion, i hvilken jag å anförda skäl anhåller om afslag å nämnda kongl. proposition, för den händelse den skall hvila på bordet, icke kan remitteras förrän vid bordläggningsplenium nästa tisdag, så vågar jag ödmjukligen hemställa, att kammaren i enlighet med § 58 riksdagsordningen ville tillåta, att motionen får utan bordläggning till vederbörande utskott remitteras.

Med bifall till den af herr Hedin sålunda gjorda hemställan, beslöt kammarén nu remittera den aflemnade motionen, som erhöll ordningsnummer 237, till statsutskottet.

Kammaréns ledamöter åtskildes kl. 3.45 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Rättelse

i Andra Kammaréns protokoll n:o 23.

Sid. 15 rad. 8 uppfir. *står*: likväl icke inberäknade 100,000 kronor
läs: likväl inberäknade 100,000 kronor
